

**SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA
WOJEWÓDZTWA
KUJAWSKO-POMORSKIEGO**

Zróżnicowanie wewnętrzne województwa

ZESPÓŁ SPORZĄDZAJĄCY

Iwona Stańczyk
Beata Zmudzińska
Adam Stańczyk
Artur Prażniewski
Łukasz Kowalewski
Agata Żmuda-Tarnowska
Wiera Kulczyńska
Joanna Dembowska
Celina Fechner
Jolanta Oszajc
Katarzyna Podlaska-Krzywiec
Mariusz Leszczyński

Opracowanie graficzne:

Ewa Birek
Aleksandra Lewandowska

Skład i łamanie tekstu:

Dawid Iwanowski

ISBN 978-83-62740-33-8

Wydawca:

Zakład Usług Poligraficznych
DRUK-TOR S.C.
ul. Nieszawska 33, 87-100 Toruń
tel.: 56 678 10 19
e-mail: druktor@druktor.pl

Publikacja została sfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007–2013

Wprowadzenie

Analizy zróżnicowania wewnętrznego predyspozycji i stanu rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego dokonano przy użyciu metody wskaźnikowej. Wskaźnik w metodologicznym znaczeniu to pewna cecha, zdarzenie lub zjawisko na podstawie zajścia, którego wnioskujemy z pewnością, bądź z określonym prawdopodobieństwem, iż zachodzi zjawisko jakie nas interesuje. Wskaźniki mówiące o możliwościach rozwoju oraz opisujące zjawiska społeczno-gospodarcze są niezbędne do prawidłowej oceny procesów zachodzących w poszczególnych sferach rozwoju danego regionu. Do niniejszej analizy przyjęto kilkanaście wybranych wskaźników, następnie w celu porównania podobieństwa predyspozycji i stanu rozwoju poszczególnych powiatów ziemskich obliczono syntetyczny wskaźnik Perkala. Wskaźnik ten poprzez standaryzację cech umożliwia porównywalność poszczególnych mierników i otrzymanie jednego syntetycznego wskaźnika mówiącego o predyspozycjach i stanie rozwoju jednostki. Pozwala w dalszej kolejności na klasyfikację tych jednostek z punktu widzenia uzyskanych wskaźników. Należy zaznaczyć, iż przy standaryzowaniu poszczególnych cech brano pod uwagę czy dana cecha jest stymulantą czy destymulantą. Powiaty grodzkie, ze względu na różną liczbę przebadanych cech oraz specyfikę obszarów miejskich, poddano osobnej analizie. Należy podkreślić, że przy wyborze wspomnianych wskaźników, kierowano się w dużym stopniu możliwością uzyskania danych. W celu uniknięcia nieściśłości i braku możliwości porównywania danych statystycznych, pochodzących z różnych źródeł korzystano głównie z informacji zawartych w Banku Danych Lokalnych GUS co znacznie ograniczyło zakres badań. Wobec powyższego diagnoza ta zawiera zbiór wskaźników i danych statystycznych pozwalających tylko w podstawowym stopniu na ocenę predyspozycji i stopnia rozwoju województwa, niemniej może stanowić narzędzie w zarządzaniu i planowaniu rozwoju tej jednostki.

Liczba ludności województwa kujawsko-pomorskiego

W 2010 roku województwo zamieszkiwały 2 069 543 osoby. Ludność rozmieszczona jest nierównomiernie. Ponad 40% ludności zamieszkuje cztery największe powiaty (m. Bydgoszcz – 356,2 tys., m. Toruń – 205,3 tys., powiat inowrocławski – 163,8 tys., m. Włocławek – 116,9 tys.), a ponad 1/4 mieszkańców koncentruje się w dwóch największych miastach województwa (Bydgoszcz skupia 17,2% ludności, Toruń 9,9%). Pozostałe dwa powiaty grodzkie (m. Włocławek i m. Grudziądz) koncentrują łącznie 10,4% ludności województwa.

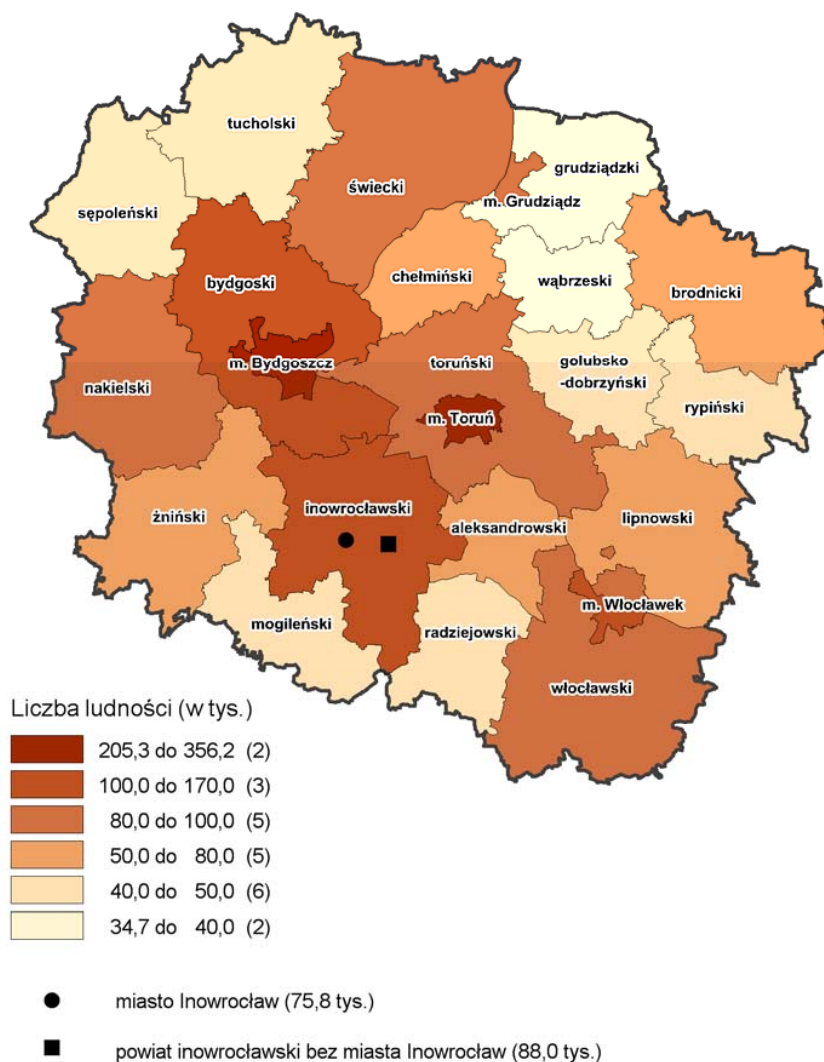
Największe powiaty ziemskie to: inowrocławski, liczący 163,8 tys. osób (7,9% ludności województwa), bydgoski – 104,6 tys. (5,1%), świecki – 97,8 tys. (4,7%) i toruński – 96,6 tys. (4,7%). W powiatach tych zamieszkuje łącznie 22,4% ludności województwa i 35,8% ludności powiatów ziemskich, przy czym warto zauważyć, że dwa najludniejsze powiaty (inowrocławski i bydgoski) koncentrują łącznie aż 13,0% mieszkańców województwa. Spośród powiatów ziemskich wyróżnia się powiat inowrocławski, będący najbardziej zaludnionym powiatem ziemskim – 46% jego mieszkańców zamieszkuje miasto Inowrocław, będące piątym co do wielkości miastem województwa (75,8 tys. osób), ale nawet gdyby miasto Inowrocław zostało wydzielone, to powiat inowrocławski zaliczałby się do bardzo dużych jednostek i zajmowałby 4-tą pozycję wśród powiatów ziemskich.

Spośród powiatów ziemskich osiem liczy poniżej 50 tys. mieszkańców, a dwa z nich poniżej 40 tys. (wąbrzeski – 34,7 tys. i grudziądzki – 38,8 tys.). Pięć najmniejszych powiatów ziemskich (wąbrzeski,

grudziądzki, sępoleński, radziejowski, rypiński) zamieszkuje łącznie 200 tys. osób, a więc koncentrują one poniżej 10% ludności województwa. Różnica pomiędzy powiatem największym pod względem liczby mieszkańców (inowrocławski), a najmniejszym (wąbrzeski) jest 4,7-krotna.

Miasta zamieszkuje 1 252 913 osób (60,5% mieszkańców województwa), a obszary wiejskie 816 630 osób (39,5% ludności województwa). Poszczególne powiaty cechują się dużym zróżnicowaniem udziału ludności wiejskiej w liczbie mieszkańców ogółem. Aż w sześciu powiatach przekracza on 70%, a najwyższe wartości notują: powiat grudziądzki (86,7%), toruński (84,4%) i włocławski (79,9%), natomiast najniższym udziałem (wyraźnie niższym na tle pozostałych powiatów) cechuje się powiat inowrocławski (34,6%). Wysokimi udziałami i bezwzględnie największą liczbą ludności wiejskiej, cechują się powiaty bydgoski i toruński, stanowiące strefę podmiejską Bydgoszczy i Torunia. Zamieszkuje je łącznie prawie 10% ludności województwa i 20% ludności wiejskiej województwa.

Parametrem istotnie różnicującym powiaty jest gęstość zaludnienia. Powiat ziemski o najwyższej gęstości zaludnienia (inowrocławski – wartość 135 osób/1 km²) notuje wskaźnik 3-krotnie wyższy od powiatu o najniższej wartości wskaźnika (tucholski – wartość 45 osób/1 km²). W odniesieniu do obszarów bezleśnych rozpiętość tu wynosi 2,3:1 (inowrocławski – 150 osób/1 km² wobec grudziądzkiego - 65 osób/1 km²), natomiast gęstość zaludnienia ludności wiejskiej ogółem cechuje się 2,2-krotną rozpiętością (aleksandrowski – 69 osób/1 km² wobec sępoleńskiego – 31 osób/1 km²), a na obszarach bezleśnych rozpiętość wynosi ponad 2,5-krotność (toruński 104 osób/1 km² wobec sępoleńskiego – 41 osób/1 km²). Uśrednione dane dla powiatów nie są jednak miarodajne także ze względu na istotne dysproporcje wewnętrzne, typowe dla większości powiatów.

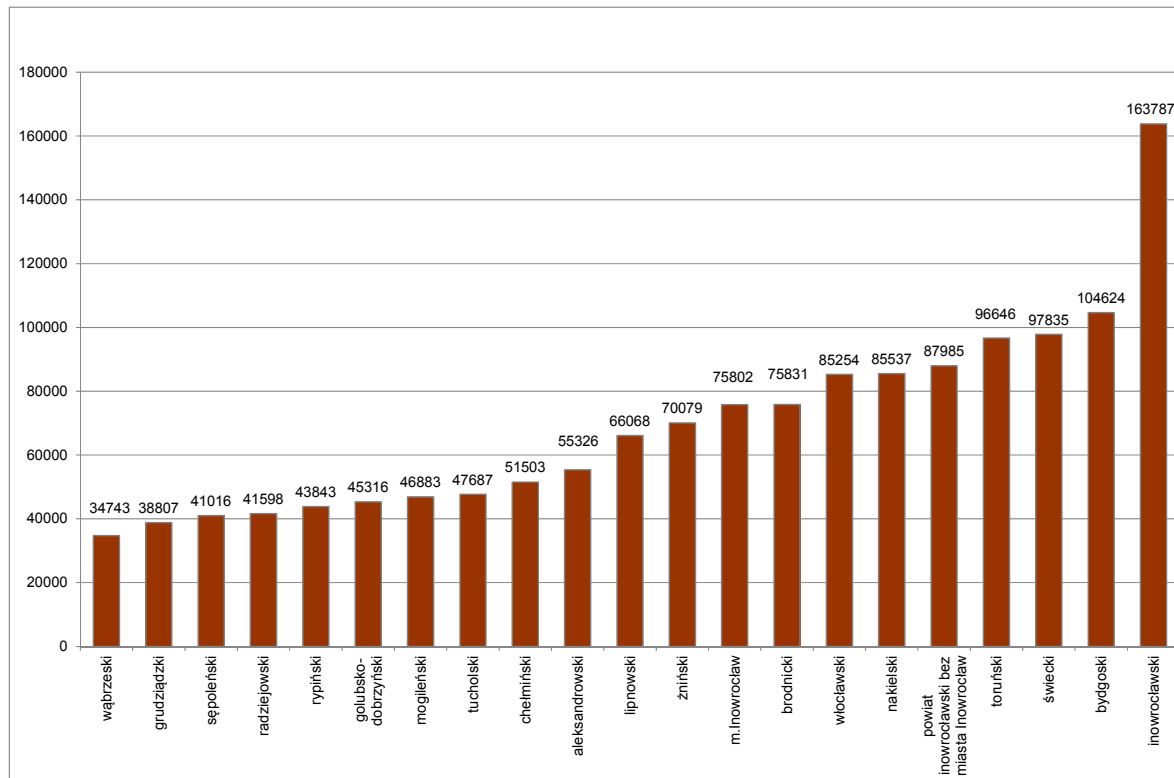

Rysunek 1. Liczba ludności powiatów (2010 r.)*

*przedstawiono powiaty oraz oddzielnie miasto Inowrocław i powiat inowrocławski bez miasta Inowrocław

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Na uwagę zasługuje fakt, że mała liczba mieszkańców oraz najczęściej towarzysząca jej niska gęstość zaludnienia są czynnikami istotnie wpływającymi negatywnie na warunki rozwoju społeczno-gospodarczego. Przede wszystkim wiążą się one z nieproporcjonalnie wysokimi kosztami realizacji zadań własnych samorządów – zarówno w sferze infrastruktury technicznej, jak i społecznej. Pogarszają one także warunki realizacji komunikacji publicznej i ograniczają rozwój przedsiębiorczości. Zapewnienie wysokiego poziomu życia mieszkańców w obszarach słabo zaludnionych jest znacznie trudniejsze, a w niektórych aspektach mała liczba ludności lub niska gęstość zaludnienia stanowią barierę w praktyce niemożliwą do usunięcia.

Rysunek 2. Liczba ludności powiatów ziemskich (2010 r.)*

*przedstawiono powiaty ziemskie oraz oddzielnie miasto Inowrocław i powiat inowrocławski bez miasta Inowrocław

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

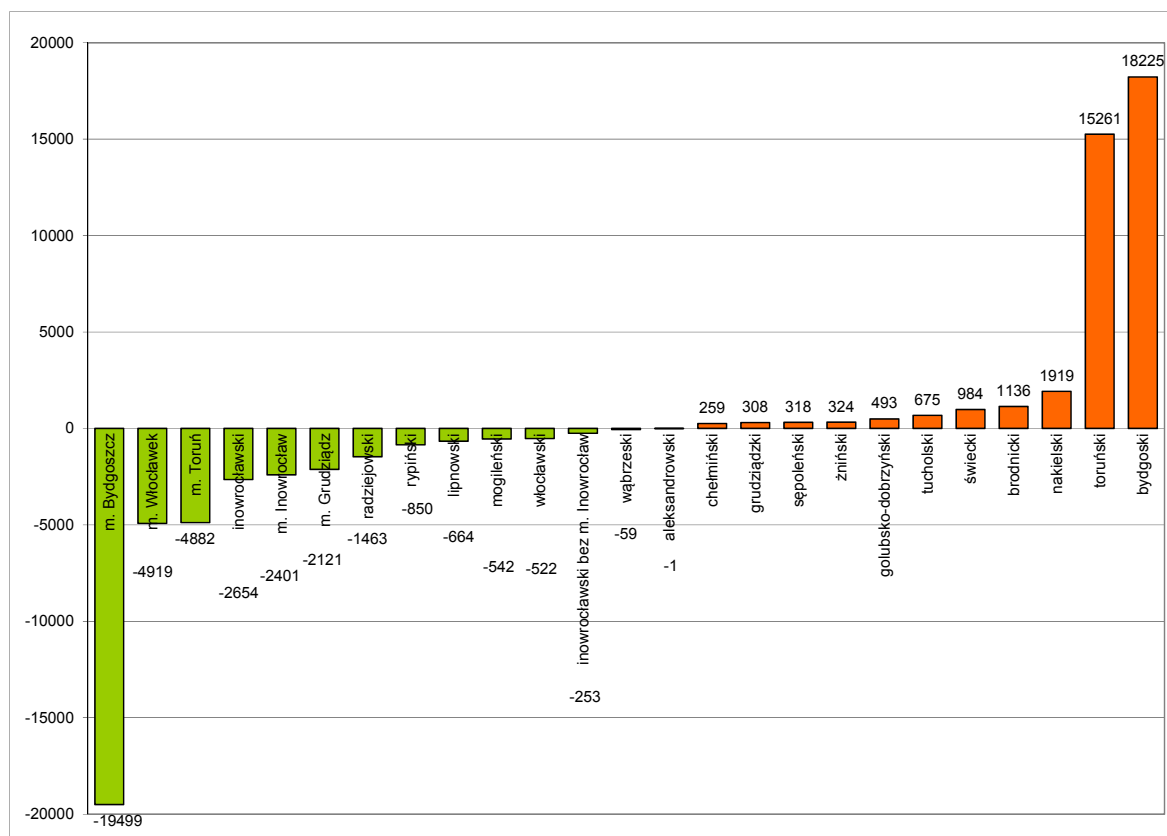
Zmiany demograficzne

W okresie od 2000 do 2010 r. ogólna liczba ludności w województwie kujawsko-pomorskim zwiększyła się o 1726 osób, co oznacza nieznaczny wzrost na poziomie 0,08%. Zauważalne są pewne zależności w ujęciu przestrzennym. Powiaty położone w północnej (z wyjątkiem powiatu wąbrzeskiego) oraz zachodniej części województwa odznaczają się dodatnim przyrostem ludności, podczas gdy powiaty zlokalizowane na południu oraz południowym i środkowym wschodzie cechuje ubytek liczby mieszkańców na przestrzeni ostatnich 11 lat. Drugą zależnością terytorialną jest znaczący spadek liczby ludności w pięciu największych miastach województwa, co wyróżnia je na tle pozostałych obszarów.

Przyrost liczby mieszkańców zanotowano w 11 powiatach ziemskich, z czego wyraźnie największy w dwóch powiatach: bydgoskim (wzrost o ponad 18 tys. osób; +21,1%) oraz toruńskim (wzrost o ponad 15 tys. osób; +18,8%). Zasadniczą przyczyną pozytywnych tendencji na tych terenach jest stale utrzymujące się dodatnie saldo migracji (największe w skali całego województwa), ściśle związane z narastającym procesem suburbanizacji. W badanym okresie na obszary te napłynęło odpowiednio ok. 16,1 tys. oraz 12,7 tys. osób. Ponadto powiaty te odznaczają się największym w województwie dodatnim przyrostem naturalnym, który w 2010 r. wyniósł 359 osób w bydgoskim i 351 osób w toruńskim. Poza tymi powiatami jedynie nakielski oraz brodnicki cechują się zauważalnym zwiększeniem liczby ludności na poziomie odpowiednio 2,3% (wzrost o 1,9 tys. mieszkańców) oraz 1,5% (wzrost o 1,1 tys. osób), co jest wynikiem utrzymującego się na tych terenach dodatniego przyrostu naturalnego. W pozostałych siedmiu powiatach odnotowano nieznaczny wzrost liczby mieszkańców o ok. 0,5-1,4%.

Zmniejszenie liczby ludności odnotowano w 12 powiatach, w tym w 8 powiatach ziemskich, we wszystkich powiatach grodzkich oraz w mieście Inowrocław. W największym stopniu spadek liczby ludności dotknął trzy powiaty grodzkie: Bydgoszcz (spadek o prawie 19,5 tys. osób; -5,2%), Włocławek (spadek o prawie 5 tys. osób; -4%) oraz Toruń (spadek o ok. 4,9 tys. osób; -2,3%). Przyczyną niekorzystnej sytuacji na tych terenach jest stale utrzymujące się ujemne saldo migracji, przyjmujące największe ujemne wartości w całym województwie. W badanym okresie z Bydgoszczy odpłynęło ok. 15,1 tys. osób, z Torunia ok. 8,1 tys. osób, a z Włocławka ok. 4,6 tys. osób. Jednocześnie Bydgoszcz oraz Włocławek charakteryzują największe ujemne wartości przyrostu naturalnego w całym województwie (odpowiednio -206 i -132 osób w 2010 r.).

Spośród powiatów ziemskich największy względny spadek ludności odnotowano w powiatach: radziejowskim (o 3,4%), rypińskim (o 1,9%) oraz inowrocławskim (o 1,6%). Z kolei największy bezwzględny ubytek mieszkańców miał miejsce w powiatach inowrocławskim (2,7 tys. osób) oraz radziejowskim (1,5 tys. osób). Warto podkreślić, że w powiecie inowrocławskim najwięcej osób ubyło w samym mieście Inowrocław (2,4 tys.), które odznacza się zarówno ujemnym saldem migracji (odpływ 1,8 tys. ludności w ciągu analizowanych lat), jak i ujemnym przyrostem naturalnym (-117 osób w 2010 r.).

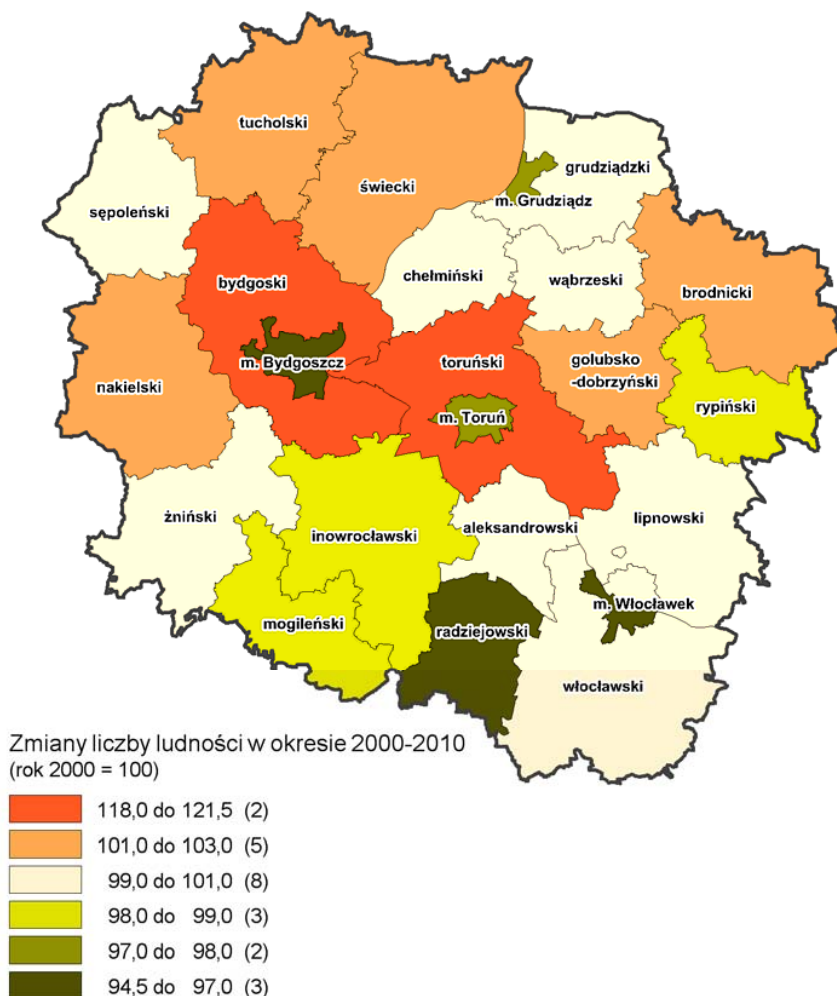

Rysunek 3. Bezwzględne zmiany liczby ludności w okresie 2000-2010

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Pod względem ogólnej liczby ludności w województwie zauważalna jest stagnacja na przestrzeni ostatnich 11 lat. Uwagę zwracają duże przesunięcia liczby ludności pomiędzy największymi miastami i pozostałymi obszarami województwa. Stosunkowo duży spadek liczby ludności w powiatach grodzkich oraz w mieście Inowrocław może zagrażać dalszemu rozwojowi tych terenów. Jak już wcześniej wspomniano sukcesywne zmniejszanie się liczby mieszkańców na tych terenach jest przede wszyst-

kim wynikiem odpływu ludności do powiatów ziemskich, w tym głównie do bydgoskiego i toruńskiego. Z uwagi na fakt, że migrują przede wszystkim osoby młode, następuje przyspieszenie procesu starzenia się społeczeństwa w największych miastach województwa, co obok stale zmniejszającej się liczby ludności na tych terenach rodzi konieczność dostosowania wielkości i rodzaju usług publicznych do zmieniającej się sytuacji demograficznej oraz zagraża rozwojowi gospodarczemu tych obszarów.

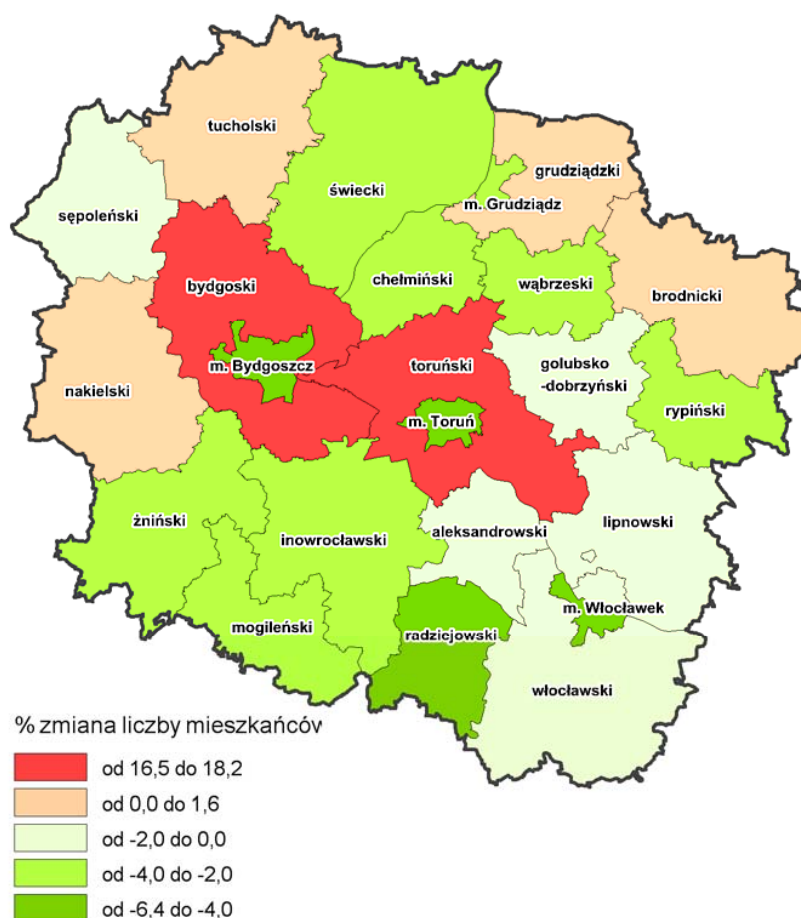
Rysunek 4. Zmiany liczby ludności w okresie 2000-2010

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Prognozowana zmiana liczby mieszkańców w latach 2011–2020

Prognoza demograficzna sporządzona przez Główny Urząd Statystyczny wskazuje, że w latach 2011-2020 liczba ludności województwa zmniejszy się o około 21,5 tys. (o 1%), przy czym w powiatach grodzkich spadek ten wyniesie łącznie 41,3 tys. (o 5,4%), natomiast powiaty ziemskie zanotują wzrost liczby mieszkańców łącznie o 19,8 tys. osób (o 1,5%).

Największy przewidywany charakter zmian dotyczy wzrostu liczby mieszkańców obszarów podmiejskich Bydgoszczy i Torunia. Dla powiatu bydgoskiego szacuje się wzrost rzędu 18,2%, a dla toruńskiego 16,5%. Zjawisko to związane jest z narastającym procesem suburbanizacji, zwłaszcza na obszarach gmin bezpośrednio sąsiadujących z dwoma największymi ośrodkami miejskimi województwa. Poza wymienionymi powiatami podmiejskimi, niewielki wzrost liczby mieszkańców odnotują zaledwie cztery powiaty – nakielski (o 1,6%), grudziądzki (o 0,7%), brodnicki (o 0,4%) i tucholski (o 0,3%).

Rysunek 5. Prognozowana zmiana liczby mieszkańców w latach 2011-2020 (%)

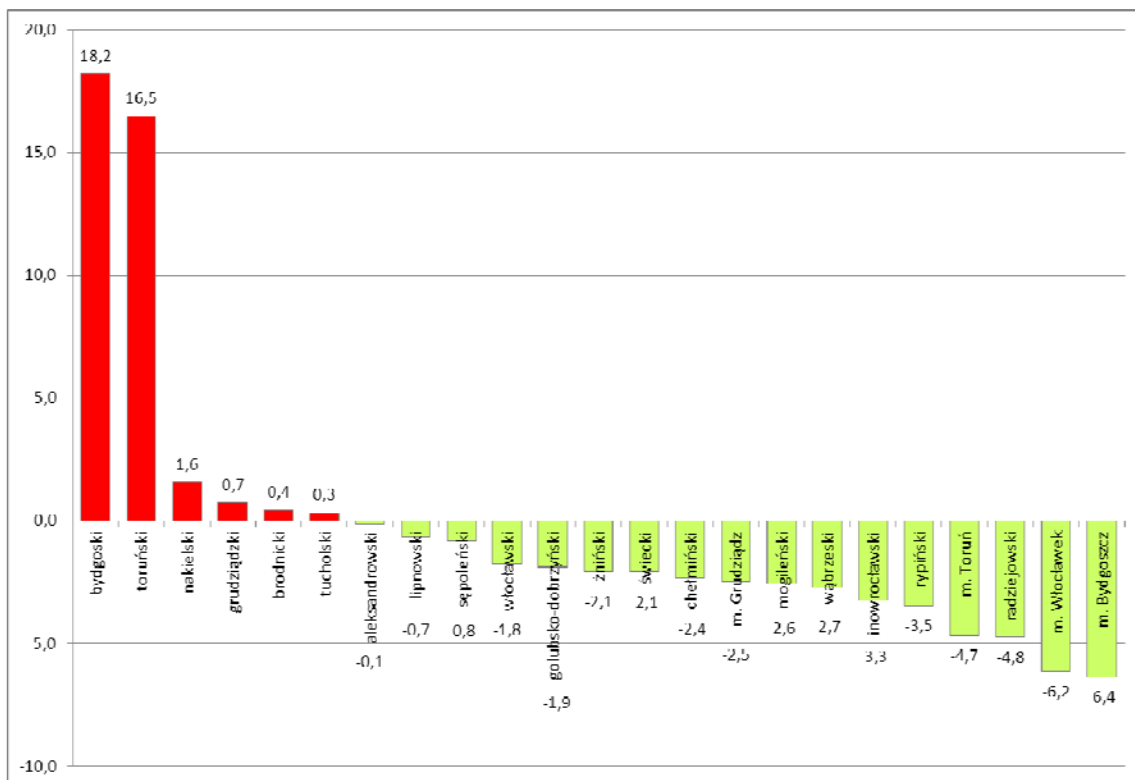
Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Dla pozostałych powiatów prognozuje się spadek liczby mieszkańców. Spadki o najwyższych wartościach nastąpią w trzech powiatach grodzkich: Bydgoszczy (o 6,4%), Włocławku (o 6,2%) i Toruniu (o 4,7%) oraz w powiecie radziejowskim (o 4,8%). W czterech powiatach liczba mieszkańców zmniejszy się od 2,5 do 3,5% (rypiński, inowrocławski, wąbrzeski, mogileński), a w pozostałych jej spadek nie będzie zbyt duży (nie przekroczy 2,5%).

W okresie 2011-2020 znaczny spadek liczby ludności przewidywany jest w powiatach grodzkich, stanowiących cztery największe miasta regionu. Szacuje się, że miasta te stracą łącznie ponad 41 tys. osób (5,4%). W przypadku Bydgoszczy prognoza demograficzna zakłada spadek liczby mieszkańców o 22,4 tys. (o 6,4%), Torunia o 9,5 tys. (o 4,7%), Włocławka o 7,1 tys. (o 6,2%) oraz Grudziądza o

2,4 tys. (2,5%). W wyniku tych zmian Bydgoszcz liczyć będzie 329 tys. osób, Toruń 193 tys., Włocławek 108 tys., a Grudziądz 95 tys.

Należy zauważyć, że dla rozwoju województwa zmiany liczby ludności nie mają tak dużego znaczenia, jak zmiany liczebności i struktur poszczególnych grup wiekowych, które wymuszają dostosowanie funkcjonowania usług (zmianę liczby i profilu działalności placówek) do potrzeb zmieniającego się społeczeństwa. Najważniejszym wyzwaniem w kontekście obsługi ludności, jest prognozowany znaczny wzrost liczby i udziału ludności starszej i konieczność dostosowania bazy i oferty działalności sektora usług publicznych do prognozowanego zapotrzebowania. Zwraca się jednak uwagę, że obecnie procesy te nie cechują się dużym nasileniem. Gwałtowne pogorszenie sytuacji demograficznej województwa nastąpi po 2020 roku.

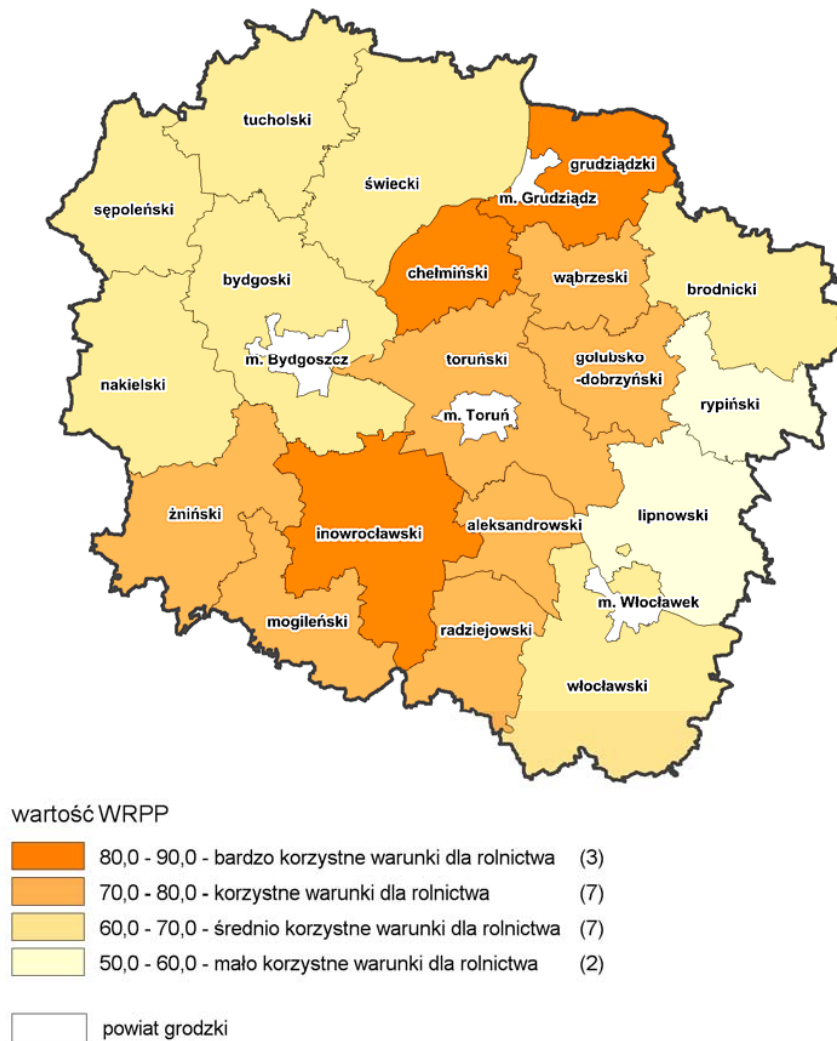
Rysunek 6. Prognozowana zmiana liczby mieszkańców powiatów w latach 2011-2010 (%)

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Potencjał rolny

Województwo kujawsko-pomorskie posiada ogólnie korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa. Świadczy o tym wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WRPP), obliczony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, który dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 69,1 pkt i jest wyższy niż średni dla kraju, gdzie osiąga wartość 66,6 pkt. Wskaźnik ten, mówiący o jakości warunków przyrodniczych dla rozwoju rolnictwa, został opracowany metodą polegającą na kompleksowej ocenie podstawowych elementów środowiska przyrodniczego (gleby, rzeźba terenu, warunki wodne, klimat), a następnie zsumowaniu punktów przyznanych po-

szczególnym elementom. Analiza przestrzenna w/w wskaźnika pozwala zauważyć, iż województwo odznacza się wyraźnym zróżnicowaniem rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Najkorzystniejsze warunki (z liczbą punktów powyżej 80) występują w trzech powiatach województwa: grudziądzkim, chełmińskim, inowrocławskim, natomiast korzystne (z liczbą punktów 70 - 80) w powiecie żnińskim, mogileńskim i radziejowskim. Z kolei najmniej korzystne warunki dla rolnictwa (z liczbą punktów poniżej 60) występują w powiatach położonych we wschodniej części województwa: rypińskim i lipnowskim.

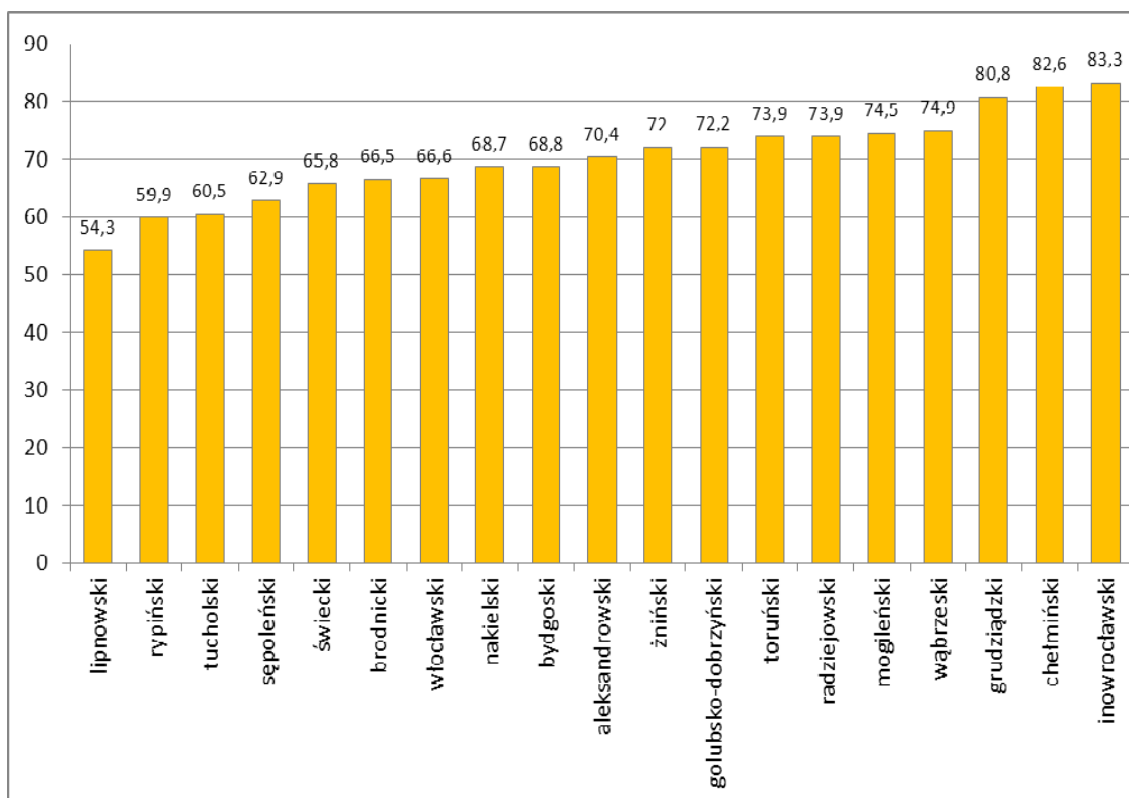

Rysunek 7. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Źródło: Analizy własne na podstawie danych IUNiG Puławy

Ogólnie bardzo korzystne i korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa posiada 10 powiatów, których gminy skupiają ok. 52,5% powierzchni użytków rolnych (UR) województwa, a mało korzystne jedynie 2 powiaty, których gminy obejmują ok. 14,1% powierzchni UR. Średnio korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa posiadają więc gminy skupiające ok. 33,4% powierzchni UR województwa. Jednym z głównych elementów wykorzystanych do wyznaczenia w/w wskaźnika jest jakość przydatności rolniczej gleb. Dlatego też powiaty odznaczające się najwyższą liczbą punktów WRPP charakteryzują się glebami o najwyższych klasach bonitacyjnych w województwie. Obszary te predysponowane są do uprawy

roślin o wysokich wymaganiach pokarmowych, np. buraki cukrowe, kukurydza, rzepak itp. Analogicznie, rejon o najniższej liczbie punktów WRPP charakteryzują się glebami o najniższych klasach bonitacyjnych i kwalifikują się do uprawy roślin o niskich wymaganiach pokarmowych, takich jak żyto, ziemniaki, łubin, itp. Grunty rolne najniższej wartości bonitacyjnej – klasy VI i VI Rz preferowane są do zmiany sposobu użytkowania np. do zalesienia. Zróżnicowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej określa predyspozycje danego obszaru do pełnienia określonych funkcji w przestrzeni województwa. Dlatego też powiaty o najwyższej wartości omawianego wskaźnika (inowrocławski, chełmiński, radziejowski, żniński), charakteryzujące się jednocześnie najwyższymi wartościami produkcji roślinnej i zwierzęcej w województwie, należy poddać ochronie przed innym niż rolnicze wykorzystaniem. Szczególne zagrożenie dla użytków rolnych stanowi nieuregulowany i chaotyczny rozwój stref podmiejskich miast, który powoduje, iż tereny odznaczające się wysokimi klasami bonitacyjnymi gleb zagospodarowywane są pod działalność usługowo-produkcyjną i mieszkalnictwo.

Rysunek 8. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej

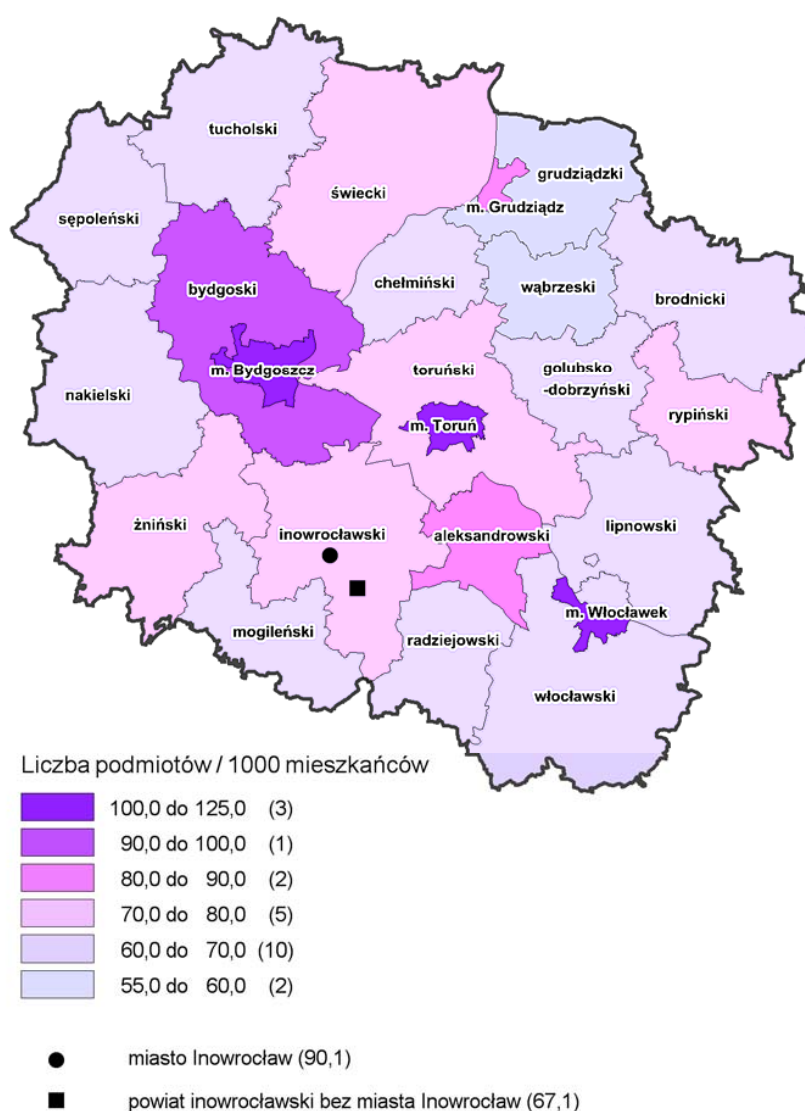
Źródło: Analizy własne na podstawie danych IUNiG Puławy

Gospodarka – przedsiębiorczość

W roku 2010 w województwie kujawsko-pomorskim zarejestrowano 180 941 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w sektorze budownictwo, przemysł i usługi. W czterech największych miastach województwa (powiatach grodzkich) koncentruje się łącznie 87 556 firm (48,4% ogółu w województwie), z czego 43 559 w Bydgoszczy (24,1%), 23 637 w Toruniu (13,1%), 12 202 we Włocławku (6,7%) i 8 158 w Grudziądzu (4,5%).

Spośród powiatów ziemskich najwięcej firm znajduje się w powiecie inowrocławskim – 12 729, z czego ponad 40% w mieście Inowrocław. Wysoką liczbę podmiotów notują także powiaty: bydgoski – 10 176, toruński – 7 464, świecki – 6 932, nakielski – 5 861. Najmniejsza liczba firm działa w powiecie wąbrzeskim – zanotowano w nim 2 036 podmiotów.

Średni wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych analizowanych sektorów na 1000 mieszkańców w województwie kujawsko-pomorskim wynosi 87,4 i w stosunku do średniego wskaźnika w kraju, który wynosi 100, jest niższy o ponad 12 punktów procentowych. W powiatach grodzkich na 1000 mieszkańców przypada średnio 112,7 podmiotów gospodarczych, natomiast w powiatach ziemskich zdecydowanie mniej - 72,3. Analiza przestrzenna wskaźnika przedsiębiorczości w województwie kujawsko – pomorskim wskazuje na dość silne zróżnicowanie.

Rysunek 9. Podmioty gospodarki narodowej w sektorach: przemysł, budownictwo, usługi, wpisane do rejestru REGON wg PKD 2007

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

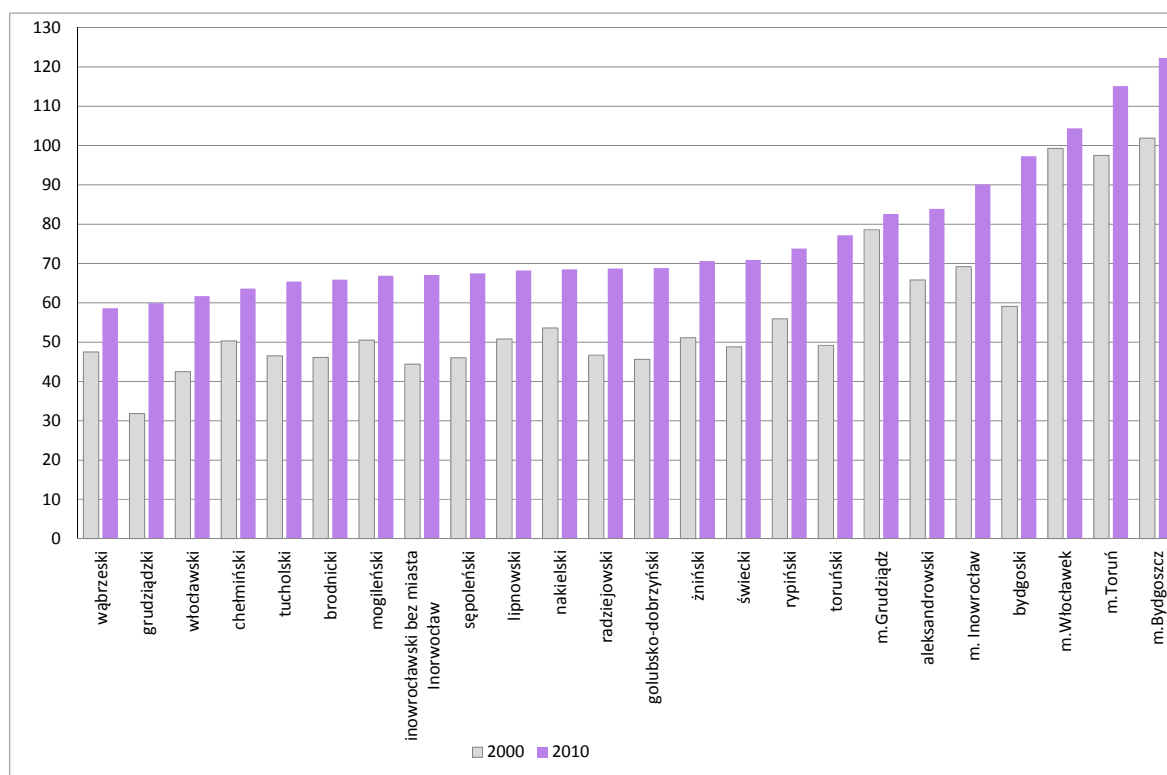
Wśród największych miast województwa najwyższy wskaźnik występuje w Bydgoszczy (122,3 firmy na 1000 mieszkańców), następnie w Toruniu (115,1) i Włocławku (104,4). Niekorzystnie przedstawia się sytuacja m. Grudziądza, którego wskaźnik (82,6) nie przekroczył nawet średniej dla województwa i jest niższy od wskaźników dla powiatów ziemskiego bydgoskiego (97,3), aleksandrowskiego (83,9) oraz dla m. Inowrocław (90,09).

W odniesieniu do średniej dla powiatów ziemskich (72,3/1000 mieszkańców) najlepszy powiat ziemski – bydgoski – ma wartość 134,6% średniej, natomiast najłabszy – wąbrzeski – 81,1%. Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach ziemskich cechuje się stosunkowo słabym zróżnicowaniem. Spośród 19 powiatów, aż 14 zawiera się w przedziale przekraczającym o 10% wartość średnią.

Analiza przestrzenna rozmieszczenia analizowanych podmiotów gospodarczych w województwie wskazuje na wyraźną koncentrację działalności gospodarczej w powiatach: bydgoskim, inowrocławskim (z dominującym miastem Inowrocław) oraz miastach: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek. Analiza sektorowa prowadzonej działalności gospodarczej w województwie wskazuje, iż w czterech największych miastach oraz otaczających je powiatach ziemskich, a także w powiecie inowrocławskim skoncentrowane jest ponad 74% firm z sektora usług w regionie. Pokazuje to dominującą rolę największych miast i stref podmiejskich w kształtowaniu potencjału gospodarczego województwa. Podobna sytuacja (koncentracji firm) w skali lokalnej występuje w przypadku powiatów typowo wiejskich, gdzie ogólne wskaźniki powiatowe są zawyżane przez siedziby powiatów. Wyjątkiem jest powiat aleksandrowski, którego wysokie wartości analizowanego wskaźnika generowane są w dużym stopniu przez firmy skupione w Ciechocinku, gdzie funkcjonuje duże uzdrowisko o znaczeniu międzynarodowym.

Dynamika zmian w/w wskaźnika w latach 2001-2010 wg powiatów (w międzyczasie nastąpiła zmiana kwalifikacji podmiotów gospodarczych wskutek przejścia z systemu PKD 2004 na PKD 2007, stąd wnioski mogą być obarczone pewnym marginesem błędu) pozwala zauważyć pewne charakterystyczne trendy: wzrost wartości wskaźnika we wszystkich powiatach, z czego dość niski przyrost wskaźnika w miastach (w 4 powiatach grodzkich od 5,08% w Grudziądzu do 20,08% w Bydgoszczy), a bardzo wysoki przyrost w otaczających miasta powiatach ziemskich (od 88,36% w pow. grudziądzkim do 45,3% w powiecie włocławskim).

Najbardziej niekorzystna sytuacja dotycząca rozwoju przedsiębiorczości występuje w mieście Grudziądz, które charakteryzuje się dużo słabszymi wartościami w porównaniu do pozostałych powiatów grodzkich, a grudziądzki powiat ziemski, pomimo znacznego wzrostu w latach 2001-2010, zajmuje przedostatnie miejsce wśród powiatów pod względem stanu rozwoju przedsiębiorczości.

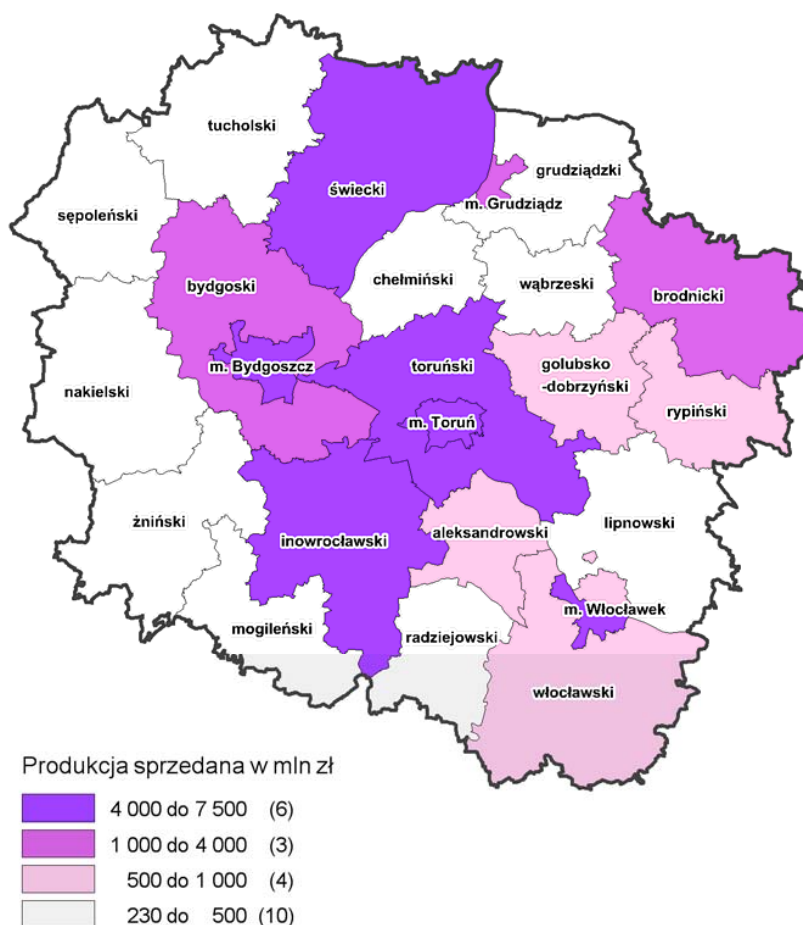

Rysunek 10. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców w sektorach: przemysł, budownictwo, usługi, wpisane do rejestru REGON wg PKD 2007 w latach 2000-2010

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Gospodarka – potencjał przemysłowy

W 2010 roku w województwie kujawsko-pomorskim wartość produkcji sprzedanej przemysłu według PKD 2007 wynosiła 42 083,8 mln zł i stanowiła 4,6% produkcji sprzedanej przemysłu w kraju. Analiza przestrzenna wartości produkcji sprzedanej przemysłu w poszczególnych powiatach województwa wskazuje na silne zróżnicowanie. Największą wartością sprzedaną przemysłu charakteryzuje się powiat grodzki Bydgoszcz - 7 428,2 mln zł, co stanowi ponad 17,6% ogólnej produkcji sprzedanej przemysłu w województwie, a następnie powiat ziemski toruński - 6 492,8 mln zł (15,4%). Na wysokie wartości wskaźnika w tych powiatach wpływ mają funkcjonujące tam liczne zakłady przemysłowe. Duży udział powiatu toruńskiego w produkcji sprzedanej przemysłu generują zakłady zlokalizowane na terenie gminy Łysomice w Pomorskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej – podstrefa Łysomice.

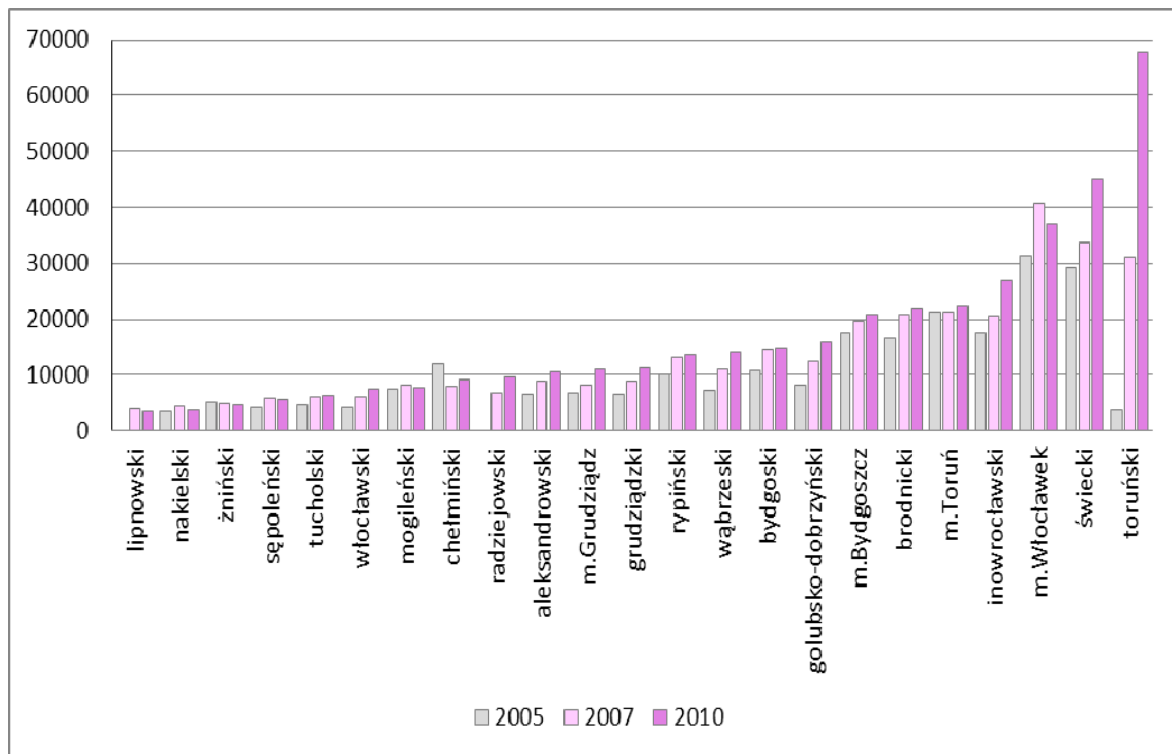
Rysunek 11. Produkcja sprzedana przemysłu w 2010 roku

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Najmniejszą wartością w województwie odznacza się natomiast powiat sępoleński – 230,6 mln zł. i lipnowski – 232,7 mln zł. Należy zaznaczyć, iż ponad 40% produkcji sprzedanej przemysłu w województwie skupia się w miastach grodzkich, przy czym zróżnicowanie wartości tej produkcji jest tutaj znaczne. Podczas gdy Bydgoszcz obejmuje ponad 17% produkcji sprzedanej przemysłu województwa, miasto Grudziądz niespełna 3%, miasto Toruń blisko 11%, a miasto Włocławek nieco ponad 10%. Spośród powiatów ziemskich największą wartością odznacza się wspomniany powiat toruński (15,4%, 6 492,8 mln zł), następnie inowrocławski (10,5%, 4 424,1 mln zł), brodnicki (3,9%, 1 652,9 mln zł) i bydgoski (3,7%, 1 542,4 mln zł). Najniższą wartość produkcji sprzedanej osiągnęły wspomniane powiaty: sępoleński (0,5%, 230,6 mln zł) i lipnowski (0,5%, 232,7 mln zł), a następnie tucholski (0,7%, 304,7 mln zł). Począwszy od roku 2005 (dostępne dane w BDL) udział produkcji sprzedanej przemysłu województwa kujawsko-pomorskiego w kraju systematycznie spadał aż do roku 2007, następnie zaczął wzrastać, aby w roku 2010 osiągnąć wartość 4,6% (odpowiednio: 2005 – 4,7%, 2007 – 4,3%, 2010 – 4,6%). Jednocześnie wartość produkcji sprzedanej przemysłu w województwie kujawsko-pomorskim rosła, przy średnim tempie wzrostu na poziomie 10,5%, większym od krajowego wynoszącego 9,7%.

Wartość produkcji sprzedanej przemysłu jest jednym z najważniejszych wskaźników gospodarczych pozwalających prognozować tempo rozwoju gospodarki. W latach 2005-2010 (dostępne dane w BDL) największe średnioroczne tempo wzrostu produkcji sprzedanej przemysłu osiągnął powiat toruński (ponad 100%) i było to tempo wyższe niż średnia dla województwa wynosząca 10,5%. Nie-

porównywalne z innymi powiatami tempo wzrostu powiatu toruńskiego wiąże się z powstaniem w 2007 roku w/w Specjalnej Strefy Ekonomicznej i zlokalizowaniem na jej terenie firm z branży elektronicznej. Najwyższy średnioroczny spadek produkcji sprzedanej przemysłu zanotował powiat chełmiński (-6,6%) i żniński (-1,9%). Odznaczające się największą wartością produkcji sprzedanej przemysłu miasto Bydgoszcz, pod względem średniorocznego tempa wzrostu produkcji w analizowanych latach plasowało się dopiero na 13 pozycji, niżej niż powiaty o najniższej wartości bezwzględnej: bydgoski, sępoleński, tucholski, lipnowski, radziejowski.

Rysunek 12. Produkcja sprzedana przemysłu w latach 2005-2010 (w mln zł)

Uwaga: Dla powiatu lipnowskiego i radziejowskiego brak danych za 2005 r.

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

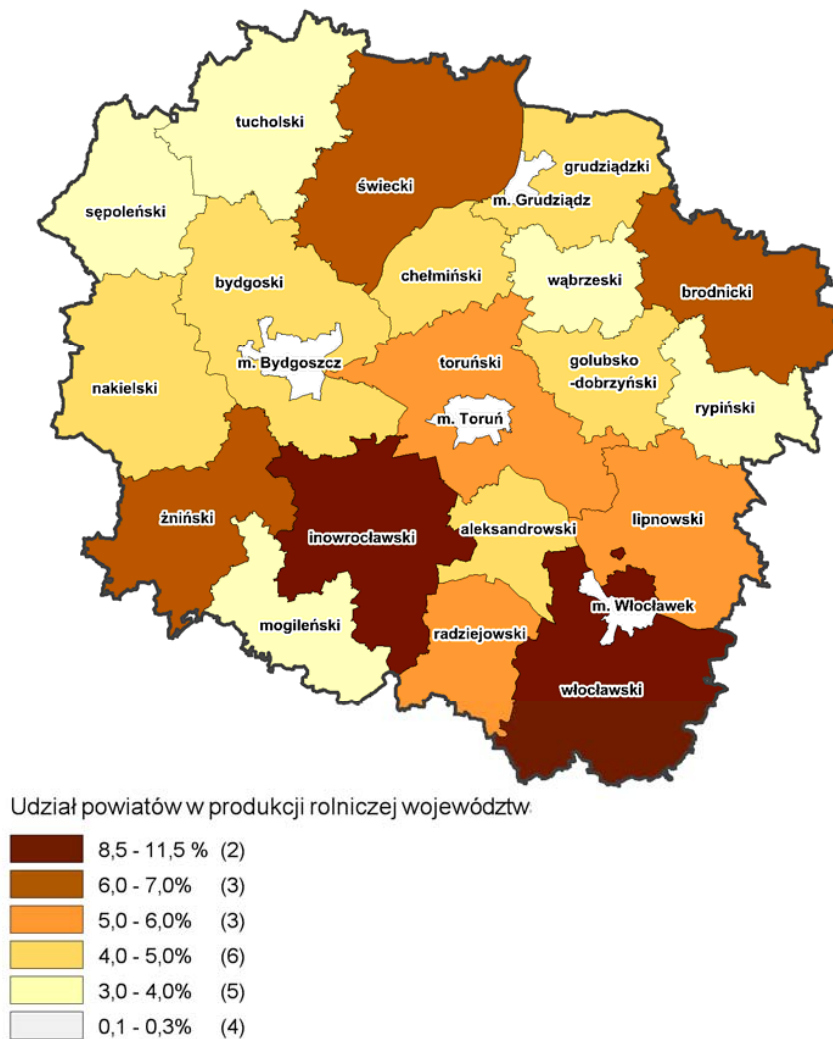
Duże zróżnicowanie produkcji sprzedanej przemysłu obserwuje się również przeliczając analizowaną wartość na 1 mieszkańca. Wówczas sytuacja na obszarze województwa przedstawia się nieco inaczej. Analiza w/w wskaźnika, z racji liczby ludności zamieszkującej dane powiaty, wykazuje na dominującą rolę powiatów ziemskich: powiatu toruńskiego (67 756 zł) i świeckiego (45 203 zł), przy czym wskaźnik osiągnięty w powiecie toruńskim jest dziesiętnastokrotnie wyższy niż w powiecie lipnowskim oraz trzykrotnie wyższy niż średni dla województwa (20 335 zł). Podobnie jak w przypadku wartości bezwzględnych tak i obliczony wskaźnik produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca wskazuje na bardzo niski potencjał powiatu lipnowskiego (3519 zł), świadczący o niskim poziomie uprzemysłowienia.

Analiza przestrzenna wartości produkcji sprzedanej przemysłu w województwie kujawsko-pomorskim pozwala wskazać regiony, których rozwój gospodarczy wiąże się ściśle z przemysłem oraz regiony, w których ta dziedzina gospodarki nie ma większego znaczenia. Z powyższego wynika, iż powiatami najbardziej uprzemysłowionymi w województwie są: miasto Bydgoszcz, powiat toruński, miasto Toruń, powiat inowrocławski, świecki i miasto Włocławek.

Gospodarka – rolnictwo

Powiaty województwa kujawsko-pomorskiego prezentują zróżnicowany poziom produkcji rolniczej. Na potrzeby ogólnej oceny zróżnicowań wewnętrznych województwa w tym zakresie opracowano syntetyczny wskaźnik opierający się na udziałach poszczególnych powiatów w podstawowych grupach upraw oraz hodowli. Zastosowany wskaźnik, ze względu na próbę syntetycznego ujęcia całego potencjału rolnictwa każdego z powiatów, jest uproszczony i nie oddaje wszystkich istotnych aspektów. W sposób miarodajny odnosi się do znaczenia każdego z powiatów w ogólnej produkcji rolniczej województwa, ale ze względu na zastosowaną metodę promuje powiaty o dużej powierzchni użytków rolnych, a także powiaty specjalizujące się w danym kierunku produkcji. Wskaźnik ten nie odnosi się do efektywności produkcji.

Największe znaczenie w produkcji rolniczej województwa wykazują powiaty: inowrocławski (jego udział oceniono na ponad 11%) oraz włocławski (8,5%). O tak dużym znaczeniu decyduje przede wszystkim produkcja roślinna. Kolejne lokaty zajęły powiaty: żniński, brodnicki oraz świecki (udział w produkcji rolniczej województwa na poziomie 6-7%). W tych powiatach zaznacza się znacznie większa rola produkcji zwierzęcej niż roślinnej. Kolejną pozycję zajmuje powiat toruński, a tylko nieco mniejszy potencjał prezentują powiaty: radziejowski, lipnowski i nakielski. Pozostałe powiaty, z wyjątkiem rypińskiego, tucholskiego i wąbrzeskiego, notują dosyć wyrównany poziom (4-5% potencjału wojewódzkiego). Wspomniane trzy powiaty (a także golubsko-dobrzyński) o najniższych udziałach w produkcji rolniczej cechują się małą powierzchnią użytków rolnych i ich wyraźnie słabszą przydatnością. Tylko duże znaczenie w produkcji zwierzęcej powoduje, że odgrywają zauważalną rolę w ogólnej produkcji rolniczej regionu. Na uwagę zasługuje fakt, że mimo iż analizowano tradycyjne kierunki produkcji rolniczej, to prawie 10% ogólnej produkcji województwa skupiają podmiejskie, silnie zurbanizowane, a jednocześnie silnie zalesione powiaty bydgoski i toruński, a tak duże znaczenie rolnictwa w bliskim sąsiedztwie stolic województwa, jest kolejną cechą specyficzną kujawsko-pomorskiego. Warto zauważyć, że nawet powiaty ziemskie o najmniejszym znaczeniu wytwarzają co najmniej 3,2% produkcji rolniczej województwa każdy (o niskiej randze decyduje tu produkcja roślinna, bo ich udział w produkcji zwierzęcej jest wyraźnie wyższy), co wskazuje, że działalności rolnicze są istotne praktycznie dla każdego powiatu województwa, a każdy z powiatów ma wkład w ogólny wysoki potencjał rolnictwa województwa, także ze względu na dosyć dużą specjalizację, która powoduje że w zakresie poszczególnych kierunków produkcji, znaczenie każdego z powiatów jest znacznie wyższe niż wskazywałby wskaźnik syntetyczny.

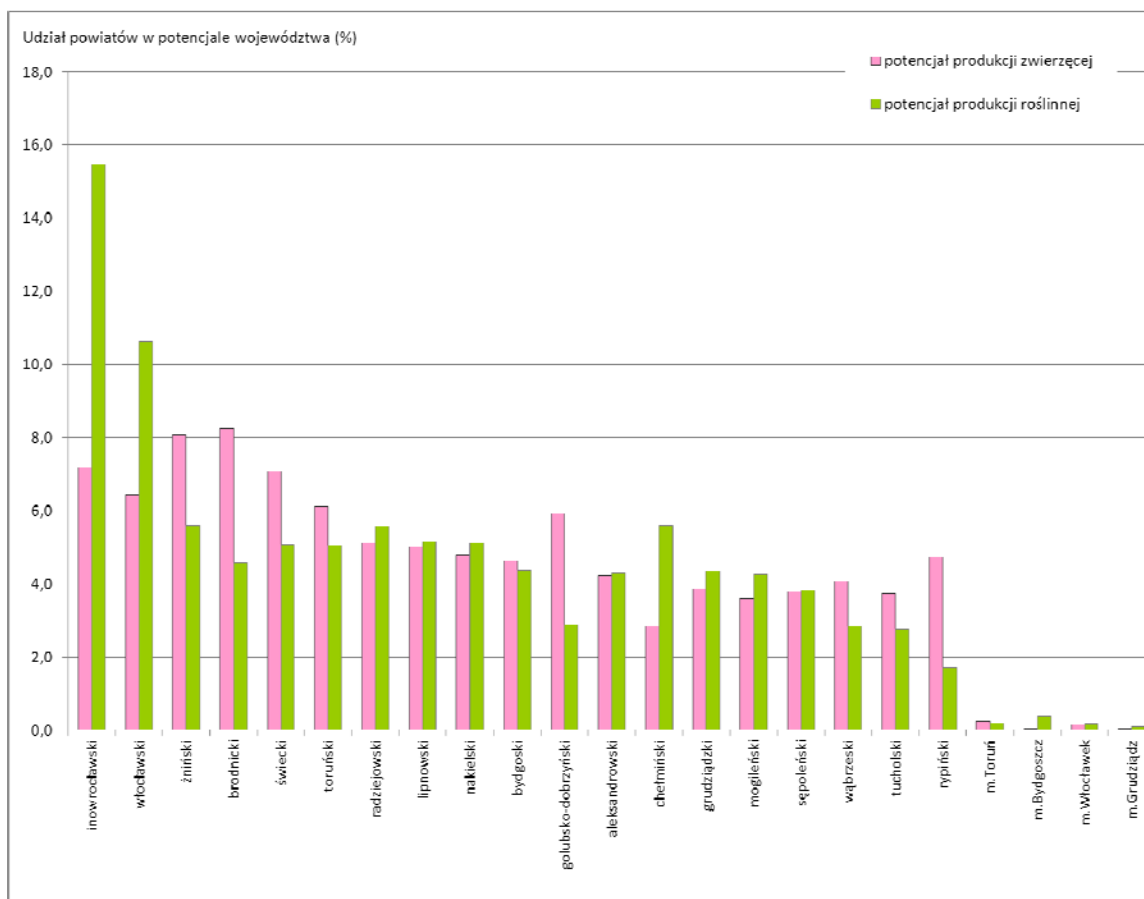
Rysunek 13. Potencjał rolniczy powiatów

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Powiaty, które osiągają wysokie udziały w produkcji roślinnej wykazują zarówno dużą powierzchnię użytków rolnych, jak i dobrą przydatność gleb. Aż ¼ produkcji roślinnej całego województwa pochodzi z powiatów: inowrocławskiego i włocławskiego. Należy przypuszczać, że wielkość produkcji roślinnej byłaby tu istotnie wyższa gdyby nie problem deficytu wody. Duża przewaga powiatu inowrocławskiego wynika ze specjalizacji w uprawach warzyw, gdyż w pozostałych aspektach produkcji roślinnej potencjał obydwu powiatów jest bardzo wyrównany. Kolejne powiaty prezentują wyraźnie niższy udział w produkcji roślinnej województwa, co jest pochodną ich znacznie mniejszej powierzchni. Są to powiaty chełmiński, żniński i radziejowski z bardzo wyrównanymi udziałami (ok. 5,6% każdy z powiatów). Wysoka pozycja powiatu radziejowskiego jest pochodną dużego znaczenia w produkcji warzyw (3 pozycja w województwie). Zdecydowanie najniższy udział notuje powiat rypiński (zaledwie 1,7% sumy wojewódzkiej), ale także udziały powiatów: tucholskiego, wąbrzeskiego i golubsko-dobrzyńskiego (nie przekraczające 3%) są niskie. Odnotować należy, że pomimo niezbyt eksponowanej roli w ogólnej produkcji roślinnej, powiaty: grudziądzki, nakielski i żniński mają szczególnie duży wkład w produkcję upraw przemysłowych.

O ile zróżnicowanie powiatów pod względem znaczenia w produkcji roślinnej jest bardzo duże, a powiat o najwyższej wartości wskaźnika wykazuje potencjał około 9-krotnie wyższy od powiatu o

wskaźniku najniższym, to pod względem udziałów w produkcji zwierzęcej zróżnicowania są znacznie mniejsze. Powiaty o największym znaczeniu – brodnicki i żniński – notują po ok. 8% udział w potencjale wojewódzkim, kolejne – inowrocławski i świecki – nieco ponad 7%, a włocławski, toruński i golubsko-dobrzyński – po ok. 6%. Produkcja zwierzęca dobrze rozwinęła się zwłaszcza w powiatach o małym znaczeniu w produkcji roślinnej, a taka specjalizacja poszerza grupę powiatów o dużym znaczeniu dla produkcji rolniczej województwa. Powiat brodnicki wykazuje duże udziały w hodowli bydła oraz trzody, powiat żniński – trzody, inowrocławski – drobiu i trzody, świecki – trzody i drobiu, włocławski – bydła, toruński – drobiu, golubsko-dobrzyński – trzody. W hodowli bydła do liderów obok brodnickiego należy radziejowski. Najbardziej skoncentrowana jest hodowla drobiu. Specjalizują się w tym powiaty: aleksandrowski, bydgoski, lipnowski, inowrocławski i toruński, które skupiają prawie 60% całego potencjału regionu. Jednocześnie z uwagi na to, że produkcja zwierzęca zazwyczaj słabo rozwija się w obszarach o dobrych predyspozycjach dla produkcji roślinnej, powiat chełmiński, notujący bardzo wysoką pozycję w produkcji roślinnej, ma najmniejsze znaczenie w produkcji zwierzęcej (notuje udział na poziomie 2,8%).

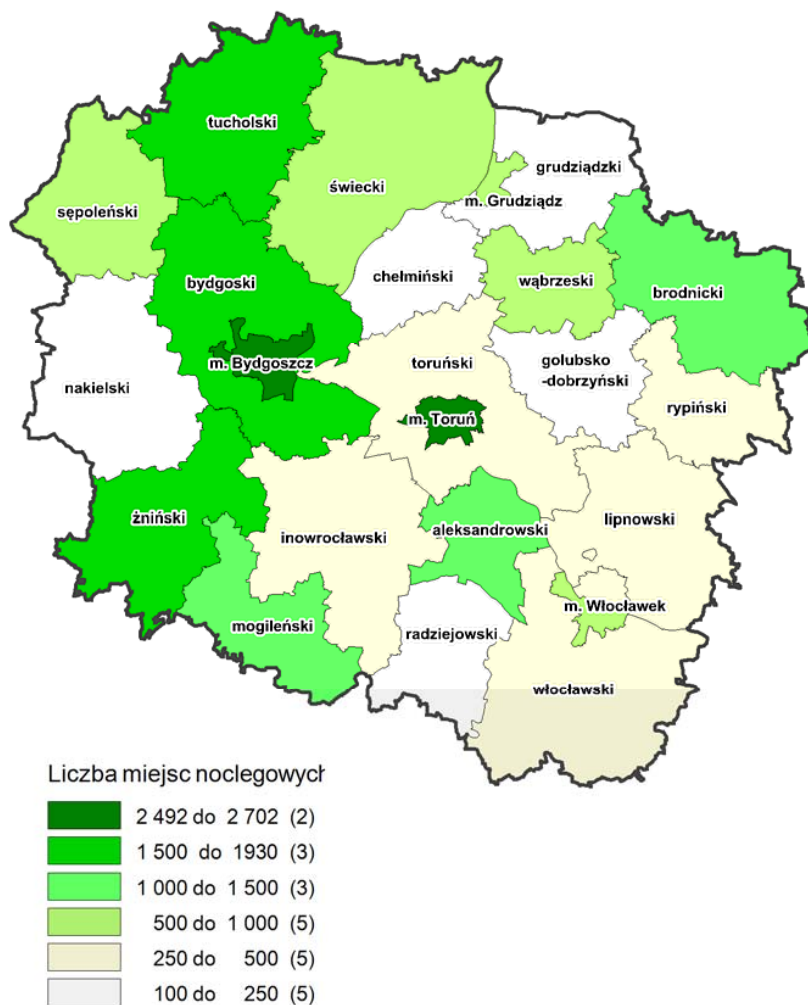
Rysunek 14. Udział powiatów w potencjale produkcji roślinnej i zwierzęcej województwa w 2010 r.

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Pomimo, iż w granicach największych miast (powiatów grodzkich) także prowadzona jest działalność rolnicza, to ich potencjał w tej dziedzinie jest bardzo niski. Udział czterech miast w produkcji rolniczej sięga 0,7% sumy wojewódzkiej, co oznacza, że łączny ich potencjał jest kilkukrotnie niższy od najbliższego w tym zakresie powiatu ziemskiego.

Gospodarka – turystyka

Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania w województwie kujawsko-pomorskim (bez miejsc noclegowych w zakładach uzdrowiskowych) w 2010 r. dysponowały 20 300 miejscami. Średnia liczba miejsc noclegowych w powiatach grodzkich wynosiła 1633, natomiast w powiatach ziemskich 723. Liczba miejsc noclegowych wahała się w skrajnych wartościach od 2702 (m. Toruń) do 133 (powiat radziejowski), wykazując bardzo duże zróżnicowanie.

Rysunek 15. Liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania – z wyłączeniem miejsc noclegowych w zakładach uzdrowiskowych w 2010 roku

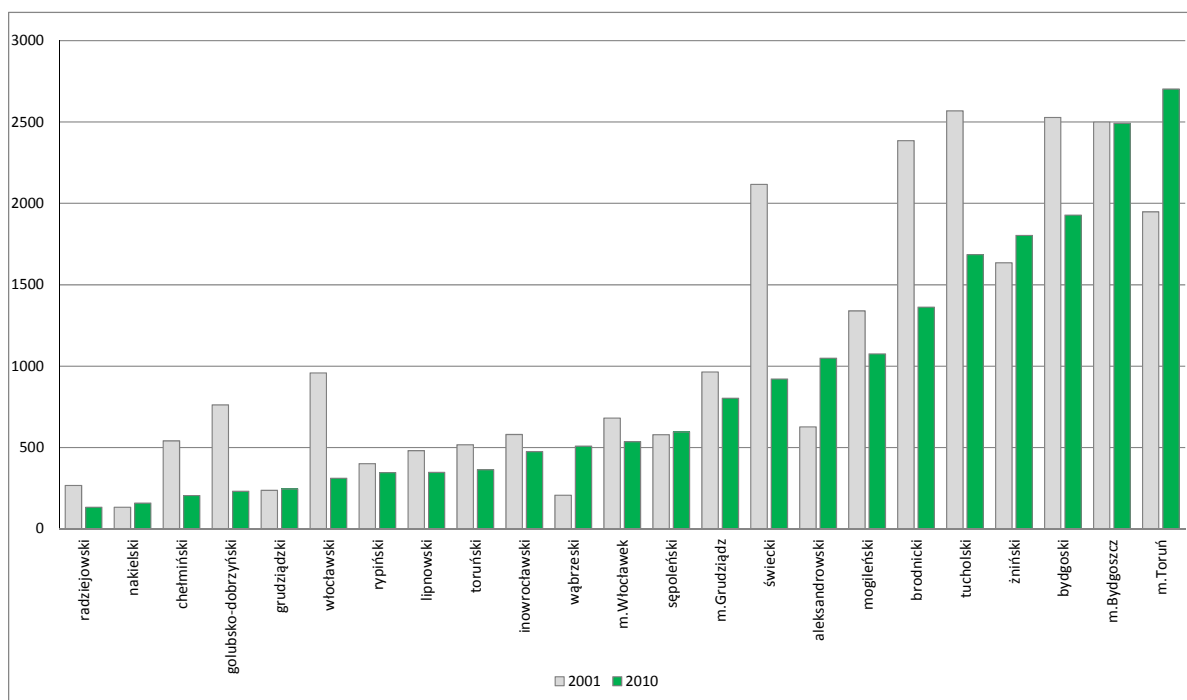
Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Największa liczba miejsc noclegowych znajdowała się w obiektach zbiorowego zakwaterowania w dwóch powiatach grodzkich: mieście Toruń i Bydgoszcz, następnie w 3 powiatach ziemskich: bydgoskim, żnińskim i tucholskim, a najniższa w 5 powiatach ziemskich, tj. grudziądzkim, gołubsko-dobrzyńskim, chełmińskim, nakielskim i radziejowskim.

Zróżnicowanie wielkości bazy noclegowej w powiatach ziemskich wynika przede wszystkim z potencjału turystycznego bazującego na walorach przyrodniczo-krajobrazowych, dlatego też najwięk-

sza koncentracja miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania występuje w północnej i północno-zachodniej części regionu (Bory Tucholskie, Zbiornik Koronowski, jeziora Pojezierza Krajeńskiego). Natomiast w południowo-wschodniej części województwa (Kujawy), gdzie duże znaczenie ma rolnictwo, potencjał bazy noclegowej jest najmniejszy, rozwija się tam jedynie rekreacja indywidualna. W największych ośrodkach (Bydgoszczy i Toruniu) duże znaczenie ma sektor turystyki biznesowej i kongresowej, którego tempo rozwoju zależne jest w dużym stopniu od potencjału gospodarczego i skali kontaktów krajowych i międzynarodowych. Wysoka liczba miejsc noclegowych w Toruniu wynika również z rozwoju sektora turystycznego opartego o unikatowe walory zabytkowe. Założenie przestrzenne Starego Miasta Toruń, jako jedyny obiekt z terenu województwa kujawsko-pomorskiego, zostało wpisane w 1997 r. na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Na przestrzeni lat 2001-2010 ogólna liczba miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania w województwie zmalała o 4 700 miejsc. Spadek liczby miejsc noclegowych dotyczył głównie powiatów ziemskich bazujących na tradycyjnej ofercie pobytowej, szczególnie powiatów: tucholskiego, bydgoskiego, brodnickiego i znińskiego i spowodowany był dekapitalizacją bazy noclegowej. W odniesieniu do powiatów grodzkich dużo miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania przybyło w m. Toruń (754 miejsc), a w Bydgoszczy liczba miejsc noclegowych nie uległa zmianie. W pozostałych powiatach grodzkich, notujących niższe zainteresowanie ze strony turystów, liczba miejsc noclegowych uległa zmniejszeniu - w m. Grudziądz ubyły 162 miejsca, a w m. Włocławek 144 miejsca noclegowe.

Rysunek 16. Liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania – z wyłączeniem miejsc noclegowych w zakładach uzdrowiskowych w latach 2001-2010

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Dostępność komunikacyjna

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonuje sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych o łącznej długości 14983,9 km. Z analizy wyłączono autostradę A1, drogi ekspresowe oraz powiatowe i gminne drogi nieutwardzone. Największa długość sieci drogowej występuje w powiatach: włocławskim (1405,2 km), toruńskim (1076,9 km) i inowrocławskim (1090,1 km). Najmniejszą posiadają powiaty: sępoleński (486,8 km), rypiński (475,3 km), wąbrzeski (395,6 km). Powyższą infrastrukturę podzielić można na następujące kategorie dróg:

- Drogi krajowe

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego wyróżniamy łącznie 1027,7km dróg krajowych. Największa długość dróg krajowych występuje na terenach powiatów: bydgoskiego (183,7 km), toruńskiego (150,3 km) i włocławskiego (114,9 km). Powiaty o najmniejszej długości dróg krajowych to: wąbrzeski (6,7 km) oraz tucholski i rypiński, przez które nie przebiega żadna droga krajowa;

- Drogi wojewódzkie

Sieć dróg wojewódzkich w województwie kujawsko-pomorskim tworzą drogi o łącznej długości 1764,5 km. Największa długość dróg wojewódzkich biegnie przez powiaty: toruński (170,7 km), świecki (149,5 km) i włocławski (134,5 km). Najmniejsza długość dróg wojewódzkich występuje w powiatach: chełmińskim (61,5 km), sępoleńskim (57,3 km) i mogileńskim (45,1 km);

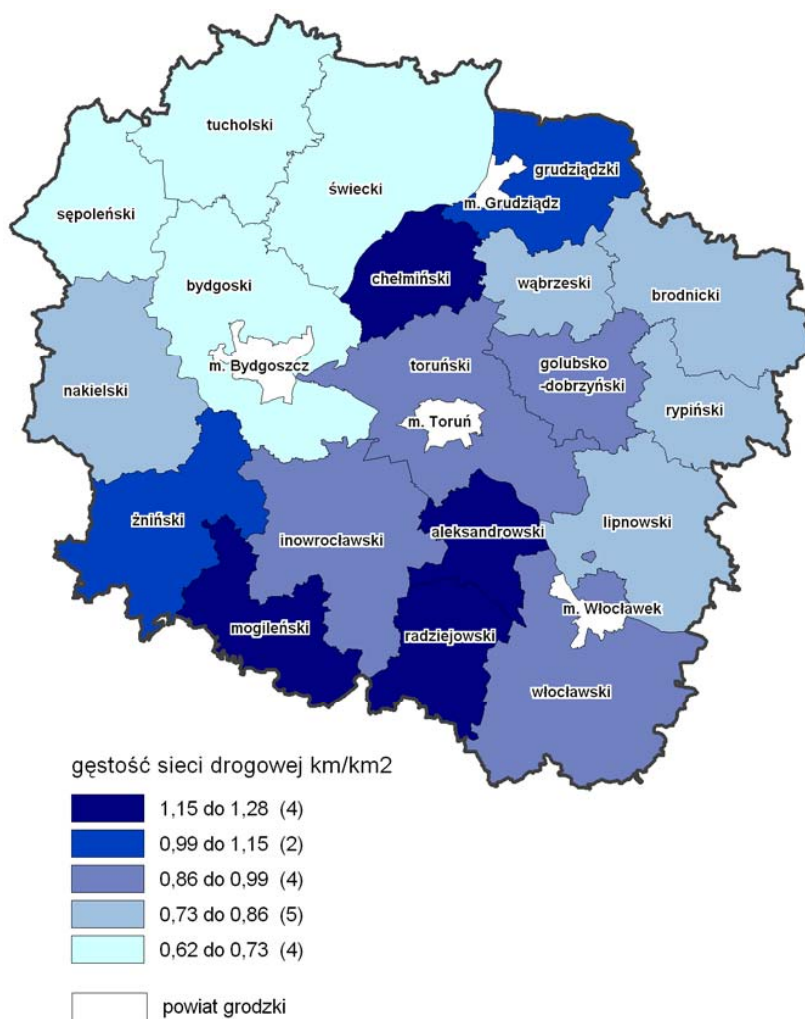
- Drogi powiatowe

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego wyróżniamy łącznie 6391,3 km dróg powiatowych. Największą długość dróg powiatowych mają powiaty: inowrocławski (525,9 km), świecki (524,2 km) i żniński (480,1 km). Najmniejsza długość wyróżnia powiaty: aleksandrowski (216,8 km), rypiński (203,1 km) wąbrzeski (196,9 km);

- Drogi gminne

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego wyróżniamy łącznie 5800,2 km dróg gminnych. Największa długość dróg gminnych występuje na terenach powiatów: włocławskiego (765,4 km), toruńskiego (461,1 km) i radziejowskiego (407,8 km). Powiaty o najmniejszej długości dróg gminnych to: golubsko-dobrzyński (163,1 km), sępoleński (124 km), wąbrzeski (113,3 km).

Analiza przestrzenna gęstości sieci drogowej wykazała, że najniższa gęstość sieci drogowej, o wartości wskaźnika 0,62–0,72 km/km² występuje w powiatach: sępoleńskim, świeckim, bydgoskim i tucholskim, przy czym najgorzej przedstawia się sytuacja w powiatach: sępoleńskim i tucholskim, gdzie wskaźnik gęstości sieci drogowej wynosi 0,62km/km². Następnie ze wskaźnikiem w przedziale 0,73 – 0,81 km/km² plasują się powiaty: brodnicki, wąbrzeski, rypiński i lipnowski, oraz powiat nakielski. Średnią dostępnością dróg o wskaźniku 0,86 – 0,95 km/km² charakteryzują się powiaty: golubsko-dobrzyński, toruński, włocławski oraz inowrocławski. W przypadku powiatu inowrocławskiego, po wyłączeniu z niego w celach analitycznych miasta Inowrocław, wskaźnik gęstość sieci drogowej wynosi 0,82 (dla miasta Inowrocław – 3,3).

Rysunek 17. Gęstość sieci drogowej na terenie powiatów w 2010 r.

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Największe zagęszczenie sieci drogowej występuje w powiatach: radziejowskim, aleksandrowskim, mogileńskim, chełmińskim i grudziądzkim (powyżej 1,0 km/km²). Najwyższym wskaźnikiem gęstości sieci drogowej wynoszącym 1,28 km/km² w całym województwie cechuje się powiat radziejowski. Skala zróżnicowań między pierwszym a ostatnim powiatem jest ponad dwukrotna i wynosi 0,66 km/km².

Negatywnie pod względem dostępności komunikacyjnej wyróżniają się powiaty: sępoleński, tucholski, świecki i bydgoski. Pozytywnie natomiast wyróżniają się powiaty: radziejowski, aleksandrowski, mogileński, chełmiński i grudziądzki.

Powyższe zróżnicowania wskazują na problemy w dostępie do infrastruktury drogowej obszarów zlokalizowanych głównie w północno-zachodniej części województwa. Przyczyn znacznych różnic w rozwoju sieci drogowej można dopatrywać się na wielu płaszczyznach. W przypadku niskiej gęstości sieci drogowej powiatów tucholskiego, świeckiego i bydgoskiego za podstawowy czynnik uznaje się uwarunkowania środowiskowe, w postaci dużych powierzchni zalesionych (Bory Tucholskie i Puszcza Bydgoska). Pozostałe powiaty, odznaczające się niewielką powierzchnią lasów miały korzystniejsze warunki do rozbudowy sieci drogowej co dodatkowo warunkowane było bardziej rozwiniętą siecią osadniczą tych terenów. W przypadku wschodniej części województwa zauważa się mniejszą gęstość sieci od potencjalnie możliwej, co wynika z czynników historycznych.

Wyposażenie w lokalną infrastrukturę techniczną

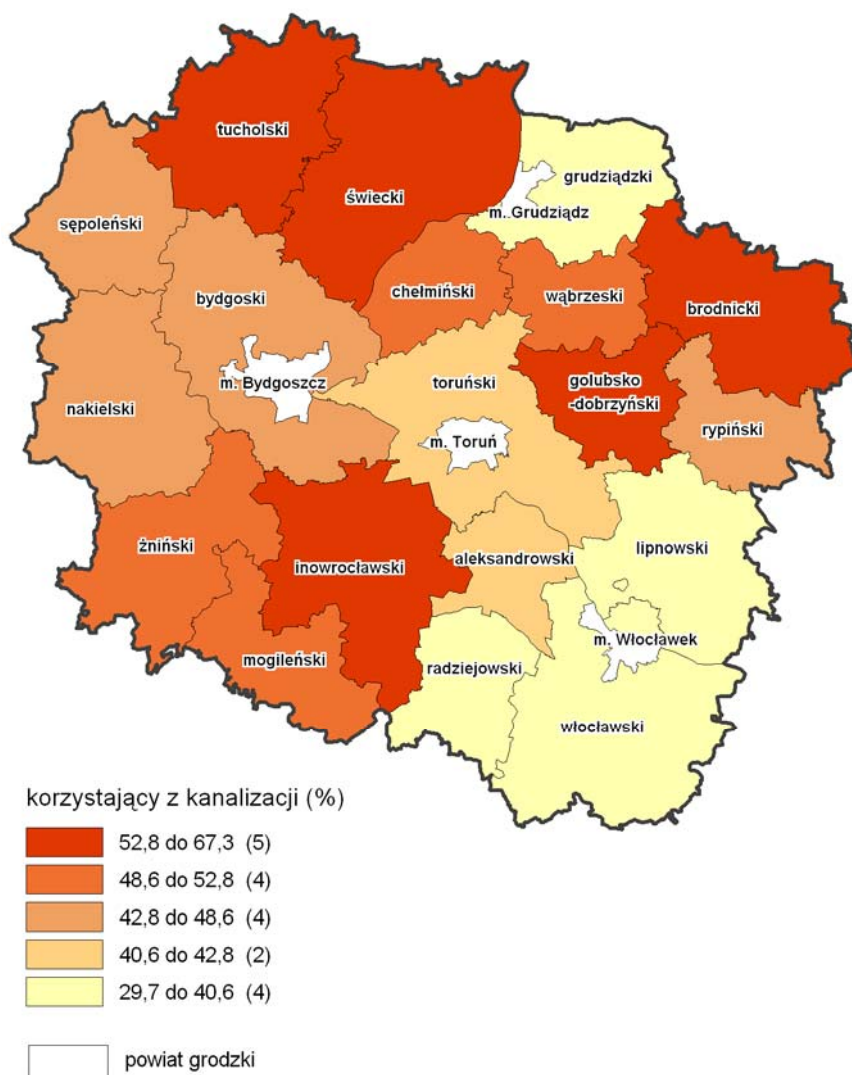
Wyposażenie w infrastrukturę techniczną w zakresie stopnia skanalizowania powiatów w województwie kujawsko – pomorskim wykazuje znaczne zróżnicowanie. Najlepiej rozwiniętą infrastrukturę posiadają powiaty: inowrocławski, tucholski, świecki, brodnicki i golubsko-dobrzyński, natomiast niższy stopień skanalizowania występuje w powiatach: lipnowskim, włocławskim, radziejowskim i grudziądzkim.

Różnica pomiędzy powiatami najlepiej i najgorzej wyposażonymi w kanalizację jest bardzo duża, bo ponad dwukrotna (powiat inowrocławski z miastem odznacza się stopniem skanalizowania 67,3%, a powiat lipnowski tylko 29,7%). Pozostałe dziesięć powiatów (bydgoski, toruński, brodnicki, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, wąbrzeski, inowrocławski, nakielski, włocławski i żniński) można zaliczyć do grupy o średnio rozwiniętej sieci kanalizacyjnej.

Należy zastrzec, iż w przypadku powiatów o najwyższych wartościach wskaźnika, ich pozycja wynika z wpływu głównych miast powiatowych, które są bardzo dobrze wyposażone w sieć kanalizacyjną. Są to powiaty:

- inowrocławski, gdzie wskaźnik procentowy ogółu ludności korzystającej z kanalizacji wynosi 67%, przy czym w mieście Inowrocław 94%, w Janikowie 71%, w Kruszwicy 67%, w Gniewkowie 51%, a w pozostałych jednostkach powiatu od 13 do 39%;
- inowrocławski analizowany z wyłączeniem miasta Inowrocław wykazujący wskaźnik na poziomie 52,9% (wciąż jeden z najlepszych w województwie);
- brodnicki, gdzie wskaźnik procentowy ogółu ludności korzystającej z kanalizacji wynosi 52,8%, przy czym w mieście Brodnica 89%;
- golubsko–dobrzyński, gdzie wskaźnik procentowy ogółu ludności korzystającej z kanalizacji wynosi 55%, przy czym w mieście Golub–Dobrzyń 88%;
- świecki, gdzie wskaźnik procentowy ogółu ludności korzystającej z kanalizacji wynosi 57,4%, przy czym w mieście Świecie 84%;
- tucholski, gdzie wskaźnik procentowy ogółu ludności korzystającej z kanalizacji wynosi 57,4%, przy czym w mieście Tuchola 73%.

O zapóźnieniu powiatów z południowo–wschodniej części województwa (powiaty: włocławski, lipnowski i radziejowski) decyduje specyfika silnie rozproszonyj sieci osadniczej, utrudniającej budowanie systemów infrastruktury technicznej (m.in. kwestie technologiczne i ekonomiczne).

Rysunek 18. Liczba ludności korzystająca z sieci kanalizacyjnej w ogóle ludności (%)

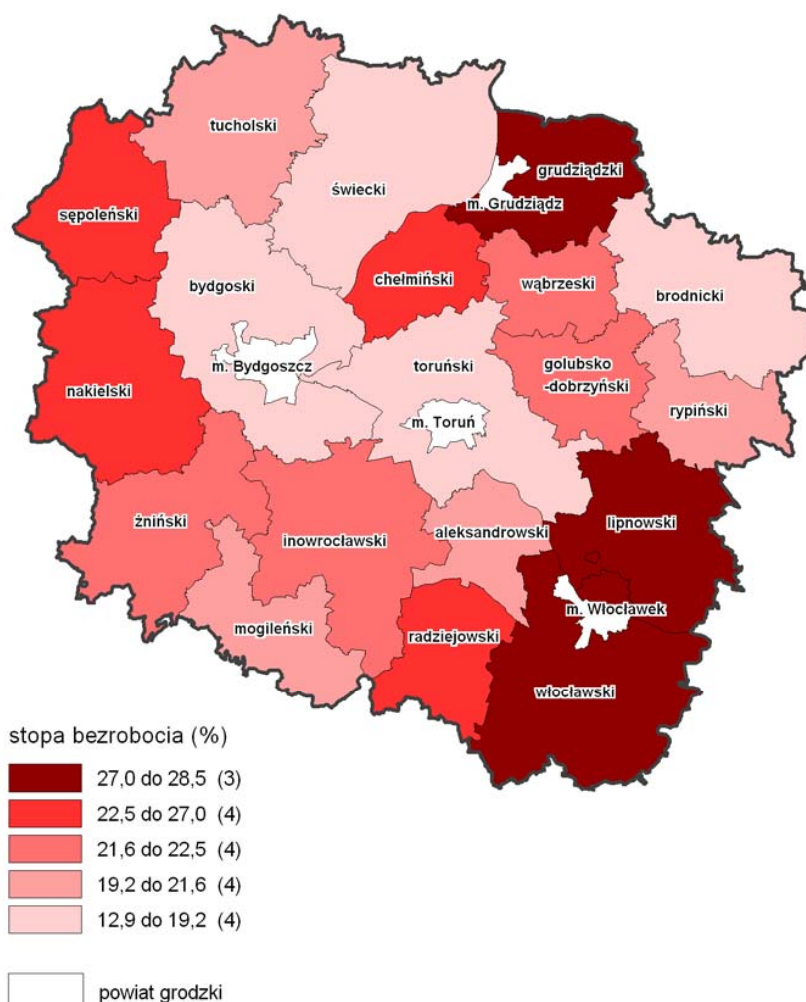
Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

W województwie kujawsko-pomorskim obserwuje się dużą dysproporcję w stanie rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej w poszczególnych powiatach. Zróżnicowania te świadczą o dużych zapóźnieniach pewnych części województwa. Powiaty o zbliżonej powierzchni terenu i liczbie ludności, np. mogileński i radziejowski mają znacznie zróżnicowany stopień skanalizowania obszaru. Powiat mogileński ma w miarę równomierny procent skanalizowania całego terenu - od 45 do 61%. Powiat radziejowski ma wskaźnik skanalizowania 70% w Radziejowie, a w ościennych gminach od 0 do 33%. Sytuacja podobna występuje także w innych powiatach, gdzie priorytet w zapewnianiu dostępu do infrastruktury miały w pierwszej kolejności miasta oraz większe i ważniejsze miejscowości regionu, z uwagi na m.in. większą gęstość zaludnienia.

Zróżnicowania determinują dalszy rozwój województwa w tym zakresie. Brak podstawowej infrastruktury technicznej, w tym wyposażenia w kanalizację powoduje m.in. większe zanieczyszczenie środowiska naturalnego. Zapewnienie rozwoju infrastruktury technicznej umożliwi więc wyrównanie różnic w poziomie życia ludności w poszczególnych częściach regionu.

Bezrobocie

Stopa bezrobocia rejestrowanego, badana dla roku 2011, wykazuje w województwie kujawsko-pomorskim duże zróżnicowania. Średnia wartość wskaźnika, liczona dla całego województwa, wyniosła w tym roku 16,9%, przy czym jest ona kształtowana w znacznej mierze przez sytuację w dwóch największych miastach regionu: Bydgoszczy (7,9%) i Toruniu (8%). W związku z wielokrotnie lepszymi i nieadekwatnymi w stosunku do reszty województwa wartościami stopy bezrobocia w tych miastach, zostały one z niniejszej analizy wyłączone wraz z innymi miastami na prawach powiatu: Włocławkiem (19,7%) i Grudziądem (22,2%). Powiatami o najkorzystniejszej sytuacji są: świecki, brodnicki, toruński, bydgoski. Wykazują one stopę bezrobocia na poziomie 12,9 – 19,2%. Zdecydowanie najgorsza sytuacja występuje w powiatach: grudziądzkim, lipnowskim, włocławskim i sępoleńskim, w których stopa bezrobocia zawiera się w przedziale 25,8 – 28,5%.

Rysunek 19. Stopa bezrobocia w 2011 r.

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Powiatami o najlepszej sytuacji na rynku pracy odznaczają się powiaty: bydgoski (12,9%) i brodnicki (14,8%) oraz (ustępujące im znacząco) powiaty toruński (17,6%) i świecki (18,1%). Są to powiaty które od lat wykazują najniższe wartości w województwie i są zaliczane do grupy powiatów o najlep-

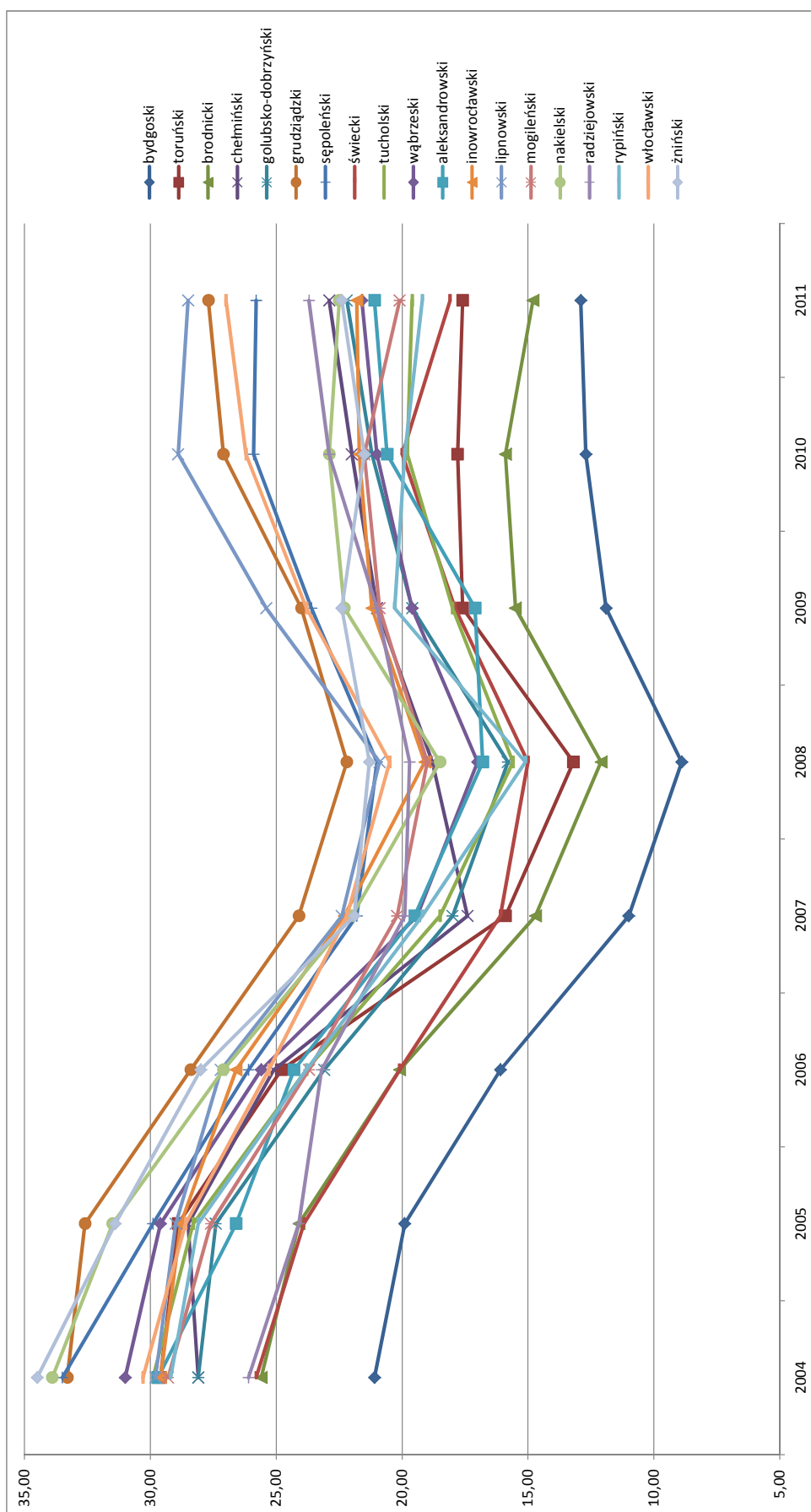
szym stopniu rozwoju gospodarczego. Wynika to m.in. z centralnego położenia wokół miast stołecznych (powiaty bydgoski i toruński) i migracji do nich ludności do niedawna miejskiej (o wyższych dochodach, aktywnych ekonomicznie) oraz z bezpośredniego (w zasięgu codziennych dojazdów do pracy) oddziaływania Bydgoszczy i Torunia, skupiających dużą liczbę podmiotów gospodarczych, oferujących największą i zróżnicowaną liczbę miejsc pracy.

W przypadku pozostałych dwóch powiatów odznaczających się najmniejszą stopą bezrobocia (świecki i brodnicki), wartość wskaźnika kształtowane są w większym stopniu przez pojedyncze aczkolwiek duże i bardzo duże zakłady pracy, charakteryzujące się dużym zapotrzebowaniem siły roboczej (m.in. Mondi Świecie S.A. w Świeciu czy Zakłady Sprzętu Motoryzacyjnego POLMO S.A. w Brodnicy). Oznacza to jednak małą dywersyfikację w zakresie miejsc pracy i ryzyko gwałtownego i dramatycznego pogorszenia się kondycji rynku pracy w przypadku zamknięcia działalności przez te podmioty.

Zgodnie z wieloletnimi tendencjami, powiatami o najwyższej stopie bezrobocia okazały się być powiaty położone w południowo-wschodniej części województwa (w obszarze Włocławka) oraz powiaty grudziądzki i sępoleński. Powiaty te w sposób dość wyraźny ustępują pozostałym – czwarta co do wielkości wartość w powiecie sępoleńskim (25,8%) ustępuje kolejnemu (piątemu) powiatowi radziejowskiemu o 2,1 punktu procentowego. Tak trudna sytuacja wymienionych powiatów jest zjawiskiem długotrwałym, najgorsze wartości stopy bezrobocia są w nich notowane od lat, co wskazuje na nagromadzenie dużych problemów i niemoc ich przewyciężenia. Mogą również wskazywać na niską aktywność gospodarczą ludności, małą zaradność ekonomiczną, stałe i dziedziczone funkcjonowanie w oparciu o pomoc społeczną czy inne rozległe problemy społeczne (niski poziom wykształcenia, patologiczne dziedziczenie biedy czy niechęć do pracy zarobkowej i powszechność postawy rozszczeniowej). Incydentalne wystąpienie najwyższych wartości stopy bezrobocia świadczy o przejściowych problemach, często wynikających ze zmiany koniunktury bądź chwilowych przemian gospodarczych (likwidacja dużego zakładu dającego wiele miejsc pracy) natomiast w tym przypadku, gdy sytuacja taka trwa od wielu lat, świadczy to o głębokich problemach społecznych i gospodarczych danego obszaru.

Pozostałe powiaty wykazują średnie wartości wskaźnika, jednak znacząco przewyższają one wartość średniej stopy bezrobocia liczonej dla całego województwa. Dotyczy to powiatów: radziejowskiego (23,7%), chełmińskiego (22,9%), nakielskiego (22,5%), żnińskiego (22,4%), golubsko-dobrzyńskiego (22,2%), inowrocławskiego (21,8%; w mieście Inowrocław sytuacja jest bardzo zbliżona - 21,3%), wąbrzeskiego (21,6%), aleksandrowskiego (21,1%), mogileńskiego (20,1%), tucholskiego (19,6%) i rypińskiego (19,2%). Oznacza to, że sytuacja społeczno-gospodarcza również tych części województwa jest niepokojąca i w każdej chwili powiaty te mogą dołączyć do grupy o najwyższej stopie bezrobocia. Impulsem do tego mogą być pojedyncze wydarzenia, związane z przemianami gospodarczymi (restrukturyzacja), zmianami koniunktury (likwidacja zakładu pracy) czy procesami demograficznymi (migracja zarobkowa).

Rozpiętość wskaźnika pomiędzy powiatem o najmniejszej stopie bezrobocia (bydgoskim - 12,9%), a powiatem o najgorszej sytuacji (lipnowskim – 28,5%) jest w województwie duża i wynosi ponad 15 punktów procentowych. Wskazuje to na silne dysproporcje w kondycji rynku pracy w poszczególnych częściach województwa, wynikające z dużych wewnętrznych zróżnicowań w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Dalsze utrzymywanie się tej sytuacji zagraża przyszłemu rozwojowi województwa, oznacza bowiem niebezpieczny brak spójności. Powiaty o najlepszej kondycji będą rozwijać się szybciej od tych w najtrudniejszej sytuacji, co prowadzi do dalszego pogłębiania się kontrastów.

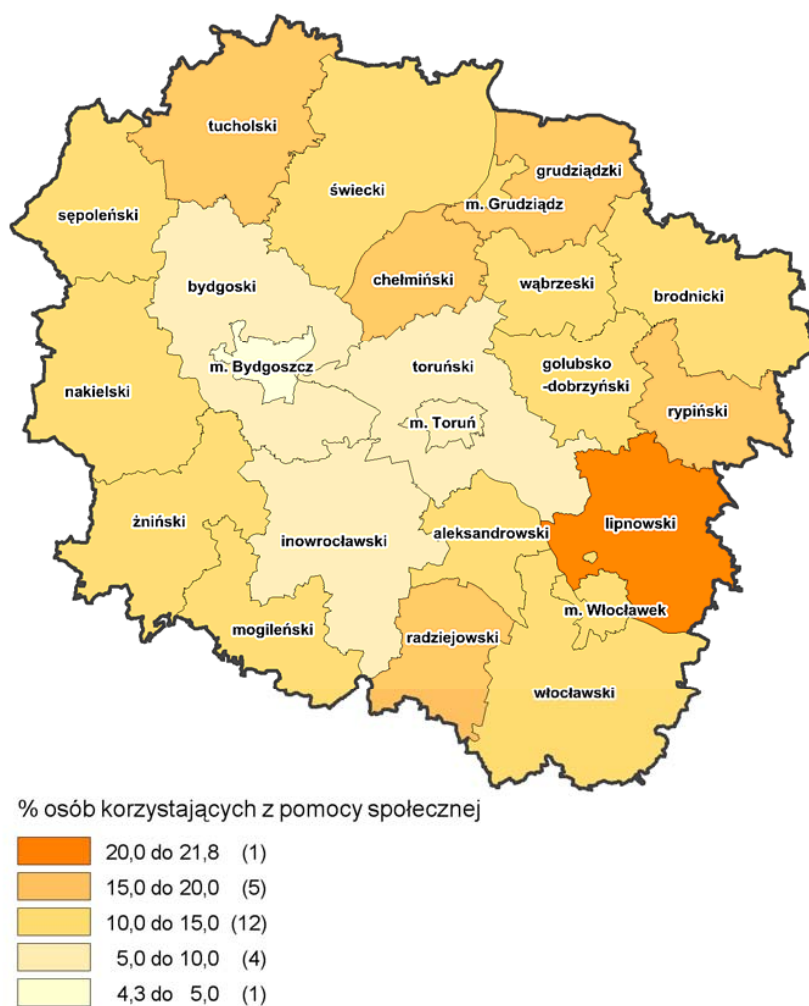
Rysunek 20. Stopa bezrobocia w 2011 r. (%)

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Sytuacja materialna mieszkańców województwa

Oceny sytuacji materialnej mieszkańców województwa można dokonać na podstawie analizy wskaźnika udziału osób w wieku produkcyjnym, w gospodarstwach domowych, korzystających z pomocy społecznej. Zróżnicowanie wskaźnika wg powiatów jest wysokie i oscyluje w przedziale od 21,8% do 4,3%. Najgorsza sytuacja ma miejsce w powiecie lipnowskim i rypińskim, gdzie udział osób w wieku produkcyjnym, korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wynosi odpowiednio: 21% i 19% i jest blisko dwukrotnie wyższy od średniej wojewódzkiej (10,5%).

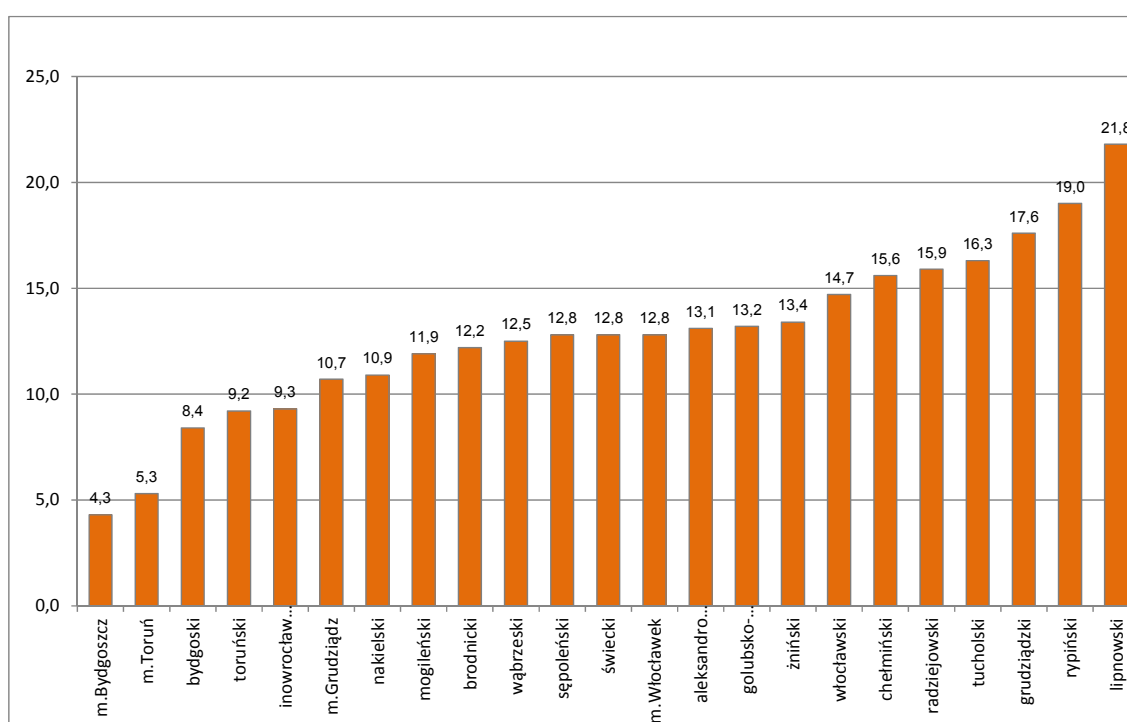
Najniższy wskaźnik notuje się w powiatach grodzkich, t.j.: w Bydgoszczy (4,3%) i Toruniu (5,3%) i jest znacznie niższy od średniej wojewódzkiej. Tylko w pięciu powiatach, zanotowano wskaźniki udziału osób w wieku produkcyjnym korzystających z pomocy społecznej, na poziomie niższym od średniej dla województwa. Oprócz Bydgoszczy i Torunia były to dwa otaczające powiaty ziemskie i powiat inowrocławski. Tym samym aż 18 powiatów, w tym dwa grodzkie: Włocławek (12,8%) i Grudziądz (10,7%), notuje wartości wskaźnika na poziomie równym bądź wyższym od średniej województwa.

Rysunek 21. Udział osób w wieku produkcyjnym korzystających z pomocy społecznej w 2010 roku

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Wskazane powyżej zróżnicowania przestrzenne wynikają z faktu, iż w powiatach otaczających Bydgoszcz i Toruń, ale także w powiecie inowrocławskim występuje najwyższy poziom rozwoju działalności pozarolniczych, zwłaszcza przedsiębiorczości z sektora usług. W niekorzystnej sytuacji stawa to powiaty o dominującej funkcji rolniczej. Przy występującej w części obszarów wiejskich niekorzystnej strukturze wielkościowej i niskiej wydajności gospodarstw rolnych, prowadzi to do stagnacji rozwoju gospodarczego oraz utrwalania niekorzystnych tendencji społecznych i gospodarczych, co jest najbardziej widoczne w powiatach lipnowskim i rypińskim. Niepokojącym zjawiskiem jest stosunkowo wysoki (w porównaniu do Bydgoszczy i Torunia) udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej we Włocławku i Grudziądzu, co świadczy o występowaniu w tych miastach długotrwałego bezrobocia. W dłuższej perspektywie może prowadzić to do zwiększenia skali ubóstwa i pogłębiania się dysproporcji wewnątrzregionalnych.

Rysunek 22. Udział osób w wieku produkcyjnym korzystających z pomocy społecznej w 2010 roku

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

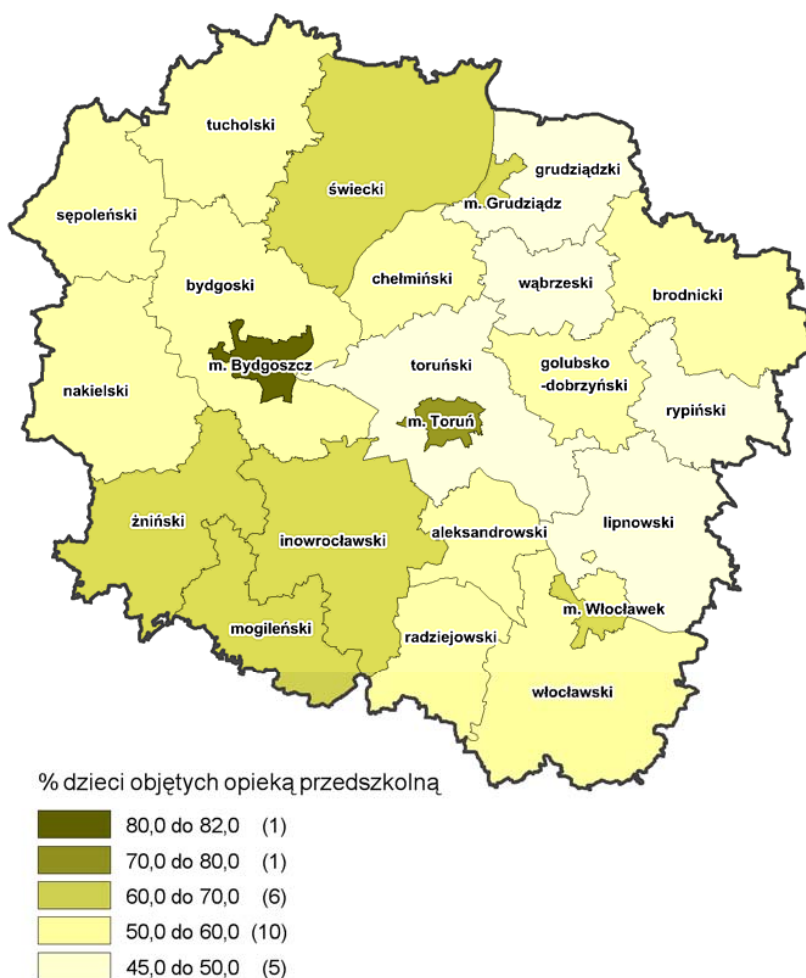
Rozwój społeczny

Dzieci w wieku 3-6 lat objęte opieką przedszkolną

W województwie kujawsko-pomorskim w roku 2010 funkcjonowało 431 przedszkoli i punktów przedszkolnych, w tym 271 w miastach i 160 na wsi. Dodatkowo od 2004 r. dzieci 5-cio i 6-cio letnie mogą uczęszczać do oddziałów przedszkolnych, zlokalizowanych w szkołach podstawowych. W 2010 roku w województwie zanotowano 501 takich oddziałów (111 w miastach i 390 na wsi).

Spośród 271 placówek miejskich (przedszkoli i punktów przedszkolnych) najwięcej funkcjonuje w miastach będących siedzibą powiatu grodzkiego: Bydgoszcz (77), Toruń (43), Włocławek (22), Gru-

dziądz (15). Liczba placówek w pozostałych miastach powiatowych jest bardzo zróżnicowana - od 11 w Inowrocławiu do 1 w Radziejowie i Wąbrzeźnie. W 2010 roku odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie kujawsko-pomorskim wynosił 61,6% (w tym 77,8% w miastach i 41,4% na wsi) i był o przeszło 8 punktów procentowych niższy niż średni dla Polski, gdzie wynosił 69,9%. Liczba dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego jest zróżnicowana ze względu na miejsce zamieszkania dziecka. Wskaźnik dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, rozpatrywany w ujęciu powiatowym zawiera się w granicach od 45,4% do 80,1%.

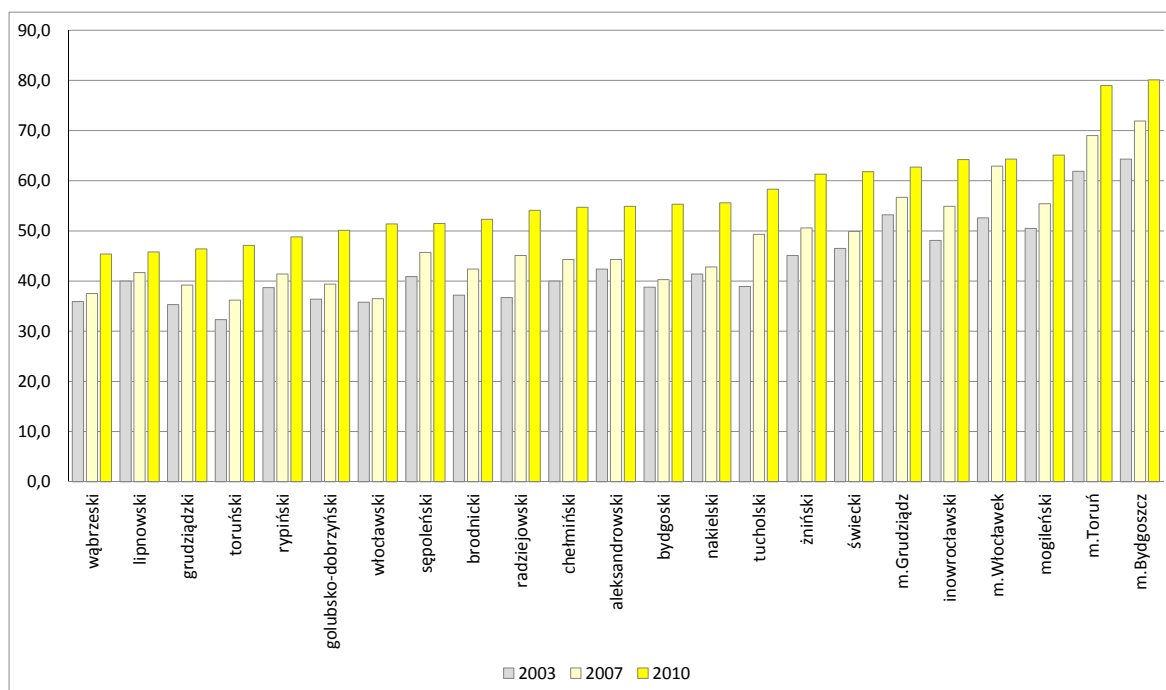
Rysunek 23. Udział dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną w 2010 roku

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Największy odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym mieszka w powiatach grodzkich: Bydgoszcz (80,1%), Toruń (79,0%), Grudziądz (62,7%), Włocławek (64,3%) oraz w południowo-zachodniej części województwa, w powiatach mogileńskim (65,1%), inowrocławskim (64,2%), i żnińskim (61,3%). Najmniej dzieci uczęszcza do przedszkoli w powiatach: wąbrzeskim (45,4%), lipnowskim (45,8%) i toruńskim (47,1%). Pozytywnie na obszarze województwa wyróżniają się miasta powiatowe, takie jak: Mogilno (96,6%), Żnin (96,1%), Świecie (93,7%), Radziejów (91,8%). Miasto Inowrocław, gdzie 77,9% dzieci w wieku przedszkolnym uczęszcza do przedszkola plasuje się na 10 miejscu spośród miast powiatowych województwa.

Na przestrzeni lat 2003-2010 (GUS udostępnia dane obejmujące liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym od roku 2003) liczba przedszkoli wahała się od 299 placówek w roku 2005 i 2007 do 354 placówek w roku 2009. Wzrostowi na średnim poziomie liczby przedszkoli, towarzyszył w tym okresie znaczny wzrost liczby punktów przedszkolnych. Na przestrzeni trzech lat 2008-2010 (GUS ewidencjuje punkty przedszkolne od roku 2008) liczba punktów przedszkolnych wzrosła aż o 85 obiektów. Ogólnie liczba placówek przedszkolnych (przedszkola i punkty przedszkolne) w latach 2003-2010 wzrosła o 119 placówek (w tym 41 w miastach i 78 na wsi), tj. o 38,1 % i był to wzrost wyższy niż średni w kraju, gdzie wynosił 26,2 %. Wraz ze wzrostem dostępu do placówek przedszkolnych systematycznie rośnie liczba dzieci korzystających z tej formy edukacji. Na przestrzeni lat 2003-2010 w województwie kujawsko-pomorskim liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrosła o blisko 15 %, przy czym największy wzrost nastąpił w powiatach ziemskich: bydgoskim i tucholskim (18 pkt) oraz w mieście Bydgoszcz (25 pkt), Inowrocław (17 pkt), najmniejszy zaś w powiecie lipnowskim (5 pkt) i rypińskim (7 pkt).

Analiza powyższych danych wskazuje na niskie tempo wzrostu liczby dzieci objętych edukacją przedszkolną w województwie. Wiąże się to z problemem dwojakiego rodzaju. Na terenach miejskich, szczególnie w dużych miastach, problem stanowi zbyt niski przyrost placówek przedszkolnych w stosunku do liczby dzieci, których rodzice wyrażają chęć pozostawienia swych pociech pod opieką przedszkola. Na terenach wiejskich sytuacja jest odmienna. Gminy zapewniają możliwość dostępu do przedszkoli jednak niewielu rodziców decyduje się z tej możliwości korzystać. Wynika to z jednej strony, ze zbyt dużych odległości od miejsca zamieszkania dziecka (przedszkola znajdują się często w miejscowości gminnej), z drugiej strony z braku możliwości finansowych rodziców. Zróżnicowanie na obszarze województwa możliwości objęcia edukacją przedszkolną dzieci jest zjawiskiem, wymagającym podjęcia aktywnych działań, szczególnie na terenie powiatów o najniższym poziomie analizowanego wskaźnika, zmierzających do eliminacji tych różnic, a tym samym zapewnienia równych szans rozwojowych dzieciom z obszarów miejskich i wiejskich. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego powiatami, gdzie działania te muszą być zintensyfikowane ze względu na drastycznie niski odsetek dzieci korzystających z opieki przedszkolnej są: lipnowski, rypiński, wąbrzeski, toruński, grudziądzki oraz miasta Włocławek, Grudziądz, gdzie odsetek dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych jest niższy lub równy niektórym powiatom ziemskim.

Rysunek 24. Udział dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną w latach 2003-2010

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Zdawalność egzaminu maturalnego

W 2010 roku w województwie kujawsko-pomorskim do egzaminu maturalnego przystąpiło 17 856 absolwentów, świadectwo dojrzałości otrzymało 14 685 z nich (82, 2%) i był to wynik lepszy niż średni w kraju, gdzie egzamin maturalny zdało 81,0% maturzystów. Analiza przestrzenna wskaźnika zdawalności egzaminu maturalnego w województwie kujawsko-pomorskim wskazuje na dość silne zróżnicowanie. Wartości w/w wskaźnika zawierają się w poszczególnych powiatach w przedziale od 66,5% do 94,3%.

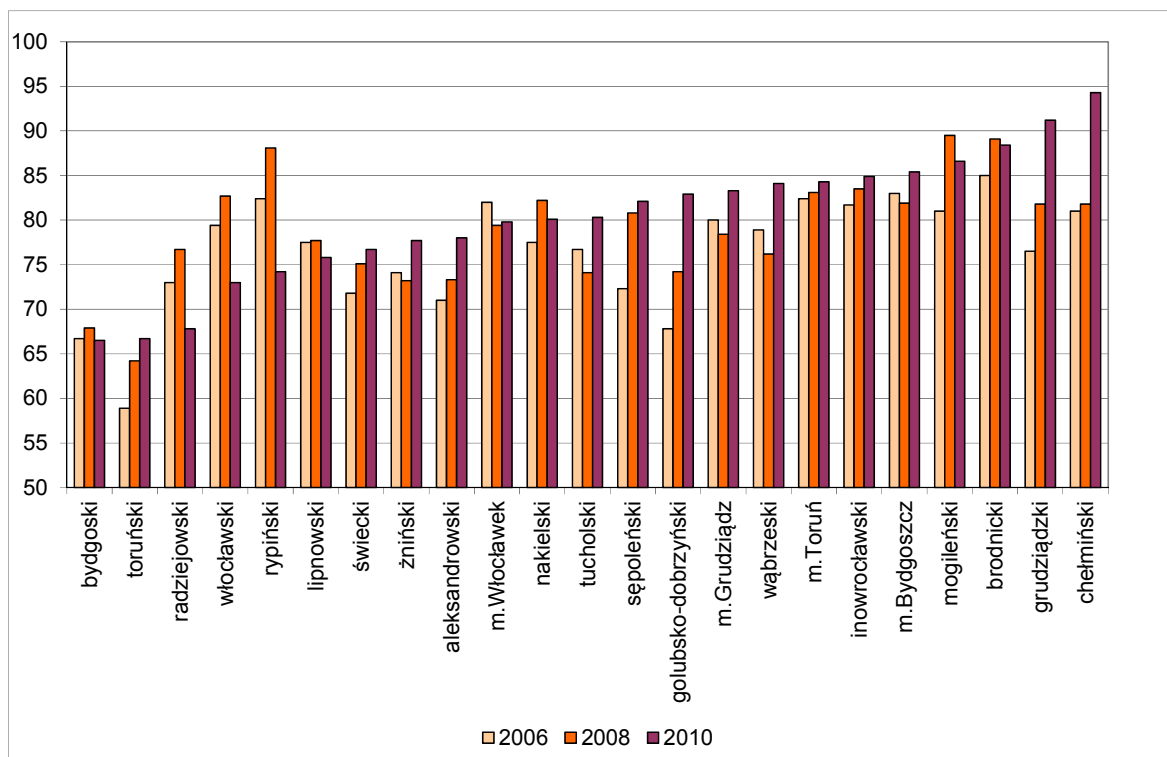
Rysunek 25. Wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego w 2010 roku

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

Najwięcej absolwentów wśród osób przystępujących do egzaminu, uzyskało świadectwo maturalne w powiecie chełmińskim (94,3%) i grudziądzkim (91,2%), najmniej zaś w powiecie bydgoskim (66,5%) i toruńskim (66,7%). Spośród największych miast w województwie, najwyższy wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego zanotowano w populacji maturzystów z Bydgoszczy (85,4%), następnie Torunia (84,3%), Grudziądz (83,3%) i Włocławka (79,8%). Spośród pięciu typów szkół, których absolwenci przystąpili do egzaminu maturalnego w 2010 roku, największy wskaźnik zdawalności uzyskano w liceach ogólnokształcących w powiecie chełmińskim i golubsko-dobrzyńskim (96,6%). Ich rówieśnicy z liceów profilowanych uzyskali najwyższy wskaźnik w powiecie mogileńskim (76,9%) i wąbrzeskim (72,0%), a z techników w powiecie chełmińskim (91,8%) i mogileńskim (87,7%). Spośród wszystkich powiatów województwa kujawsko-pomorskiego wyróżnia się powiat chełmiński, który odznacza się nie tylko najwyższym odsetkiem osób, które otrzymały świadectwo maturalne, ale również uzyskano tu jeden z najlepszych wyników (63,1% punktów), a z egzaminu z matematyki uzyskano najlepszy wynik (64,3%) przy zdawalności 98,3%. Język polski natomiast najlepiej zdali maturzyści z powiatu sępoleńskiego, uzyskując wynik 64,1%, przy zdawalności wynoszącej 98,6%. Najlepszym

wynikiem (ilość punktów zdobytych na egzaminie) może pochwalić się powiat grudziądzki, gdzie średnio zdobyto 64,4% punktów, a także powiaty: brodnicki (63,2%), chełmiński (63,1%). Najgorsze wyniki uzyskano natomiast w powiatach ziemskich, otaczających trzy największe w województwie miasta grodzkie: w powiecie toruńskim (49,9%), bydgoskim (51,5%) i włocławskim (51,8%). Taki rozkład analizowanego wskaźnika świadczy o koncentracji najlepszej kadry w największych miastach. Duże miasta są bardziej atrakcyjnym miejscem pracy dla nauczycieli niż ich strefy podmiejskie, dlatego niejako „wysysają” gminy podmiejskie i to zarówno z najlepszych pedagogów jak i uczniów. Ogólnie w województwie kujawsko-pomorskim najwyższy wskaźnik zdawalności wystąpił w populacji absolwentów szkół zlokalizowanych w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców (ok. 84%), najniższy zaś wśród zdających ze szkół wiejskich (65,5%). Na przestrzeni lat 2006-2010 (publikowane dane CKE) największy wzrost wskaźnika zdawalności odnotowano w powiecie chełmińskim i grudziądzkim (ok. 10 pkt procentowych). Wyraźny spadek wskaźnika zdawalności nastąpił natomiast w powiecie rypińskim i włocławskim. Analiza zdawalności w kolejnych latach pozwala zaobserwować, iż powiat chełmiński i brodnicki we wszystkich latach znajdowały się w pierwszej piątce, a powiat toruński i bydgoski notowały jedne z najgorszych wskaźników.

Jeżeli przyjąć, iż analizowany wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego jest miernikiem umożliwiającym, choć w przybliżony sposób ocenić poziom szkół ponadgimnazjalnych, to wyższym poziomem odznaczają się szkoły w dużych ośrodkach miejskich, w których wskaźnik zdawalności jest średnio o ponad 18 punktów procentowych wyższy niż w szkołach obsługujących rejony wiejskie.

Rysunek 26. Wskaźnik zdawalności egzaminu maturalnego w latach 2006-2010

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

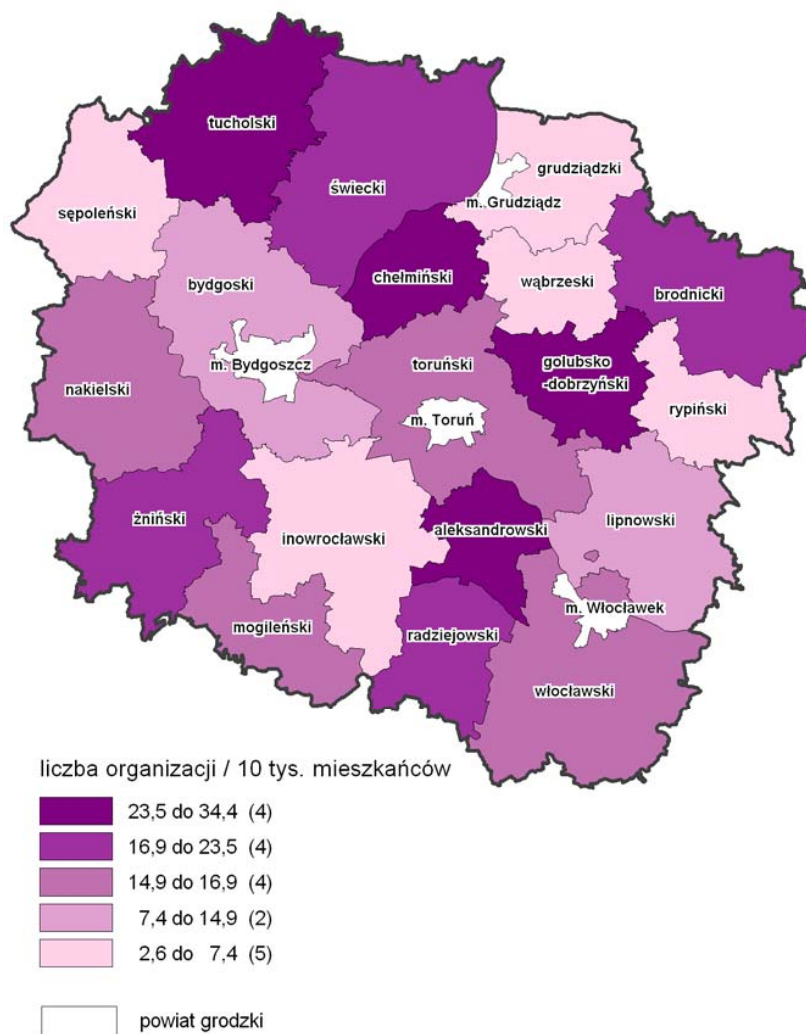
Szczególnie niskim poziomem zdawalności na terenie województwa kujawsko-pomorskiego odznaczają się powiaty: toruński, bydgoski, radziejowski, świecki, aleksandrowski. Takie zróżnicowanie

poziomu szkół jest zjawiskiem niekorzystnym, daje bowiem nierówne szanse na początku drogi zawodowej – gorsze młodzieży mieszkającej na terenach wiejskich województwa.

Aktywność społeczna

Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców

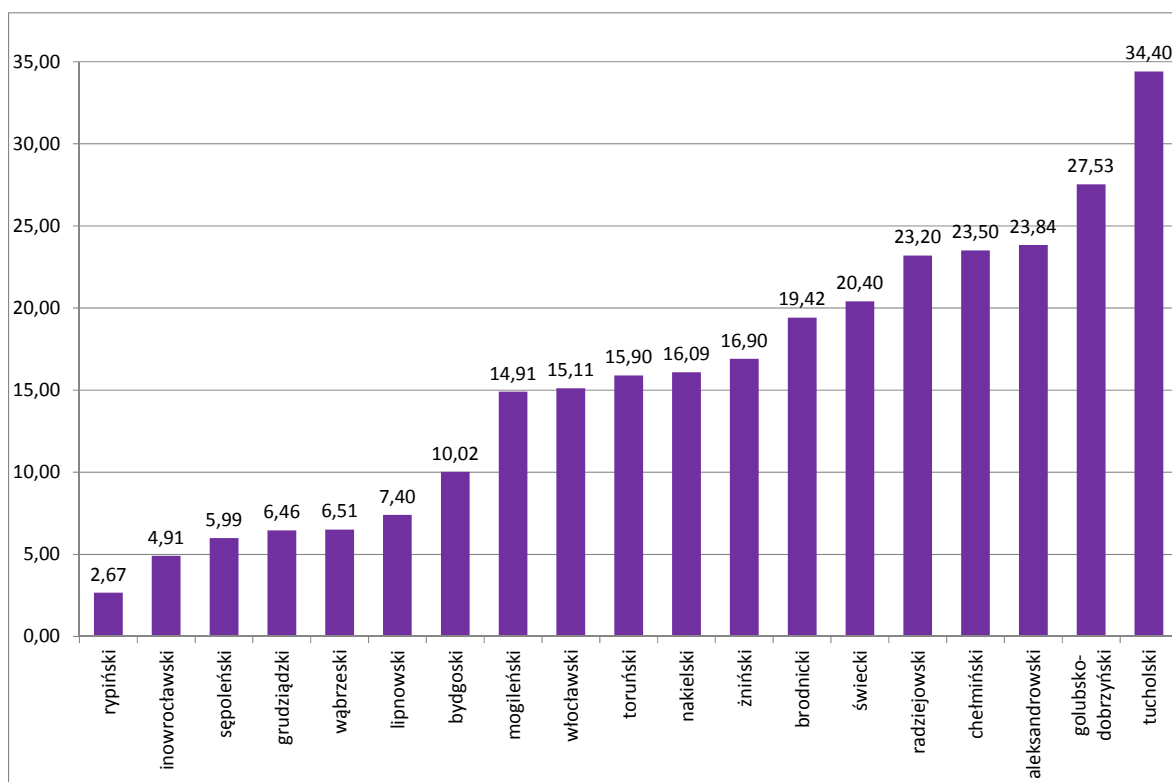
Aktywność społeczną województwa można ocenić przy pomocy wskaźnika, jakim jest całkowita liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców. Szeroka definicja tego sektora obejmuje zróżnicowane organizacje grup obywatelskich, do których zalicza się m.in.: stowarzyszenia, związki, organizacje, fundacje, kluby sportowe, Ochotnicze Straże Pożarne i in. instytucje, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, ani nie stanowią elementu struktury państwa.

Rysunek 27. Liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców w 2011 r.

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Na podstawie dokonanej analizy zróżnicowanie pomiędzy powiatami woj. kujawsko-pomorskiego jest wyraźne. Największa rozpiętość zauważalna jest pomiędzy powiatem tucholskim (najwięcej organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców - 34,4) a powiatem rypińskim (najmniej organizacji - 2,67) i wynosi 31,73 organizacji pozarządowych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Pomińmo, że są to powiaty posiadające zbliżoną liczbę mieszkańców to zauważalna jest znaczna różnica w ich potencjale społecznym.

Rysunek 28. Całkowita liczba organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców w 2011 r.

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Badając omawiany wskaźnik należy stwierdzić, iż najbardziej zaangażowana w rozwój organizacji pozarządowych jest ludność powiatów: tucholskiego, golubsko-dobrzyńskiego, aleksandrowskiego i chełmińskiego. Natomiast do powiatów najstabilniej wyróżniających się w tej kwestii zalicza się powiaty: rypiński, inowrocławski i sępoleński.

Większa aktywność w rozwoju organizacji pozarządowych widoczna jest w środkowej części województwa. Różnice w rodzaju organizacji pozarządowych wynikają z charakteru danego powiatu. Przykładowo powiat tucholski, ze względu na swoje położenie cechuje się dużą ilością stowarzyszeń, towarzystw działających na rzecz środowiska przyrodniczego; z kolei powiat świecki i chełmiński z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze (tj. bliskość rzeki Wisły), charakteryzuje się m.in. działalnością turystyczno-krajoznawczą oraz popularyzacją sportu, m.in. wodnego. Inaczej sytuacja obrazuje się w powiecie rypińskim czy sępoleńskim, gdzie niska liczba organizacji pozarządowych, może wynikać z mniejszej świadomości społecznej lub z braku potrzeb powoływania takich działalności. Niektóre z organizacji pozarządowych posiadają status organizacji pożytku publicznego, co daje im szczególne uprawnienia (m.in. możliwość skorzystania z odpisu 1% podatku od podatników czy zwolnienia i obniżki w podatku od nieruchomości), ale nakłada również obowiązki (sporządzanie i upublicz-

nianie rocznych sprawozdań merytorycznych i finansowych). Najwięcej organizacji pożytku publicznego na 10 tys. mieszkańców tj. 2,09 znajduje się w powiecie chełmińskim oraz w powiecie aleksandrowskim, tj. 1,07. W powiatach: rypińskim i włocławskim natomiast nie funkcjonują żadne organizacje tego typu.

Analizując liczbę organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców można stwierdzić, iż położenie i wewnętrzne uwarunkowania danego powiatu są ściśle związane z występującymi na ich terenie organizacjami pozarządowymi. Im powiat ma bardziej charakterystyczne uwarunkowania, np. turystyczne, przyrodnicze czy historyczne, tym więcej zróżnicowanych działalności tam występuje. Wysokie wartości dotyczące liczby organizacji pozarządowych ponadto mogą świadczyć o zwiększonej aktywności i zaangażowaniu mieszkańców w sprawy społeczne lub o lokalnej potrzebie na rzecz tworzenia organizacji. Inaczej należy scharakteryzować niską liczbę takich instytucji w powiatach, która może być spowodowana niewystarczającą wiedzą na temat tworzenia tego typu organizacji lub brakiem zainteresowania w sprawy mające na celu rozwój społeczny powiatu. Duże różnice w liczbie organizacji w powiatach powodują dalszy nierównomierny rozwój województwa. Analizowane zjawisko wskazuje potrzebę zmian, które mogłyby wpłynąć na korzystniejszą kondycję społeczną tych powiatów.

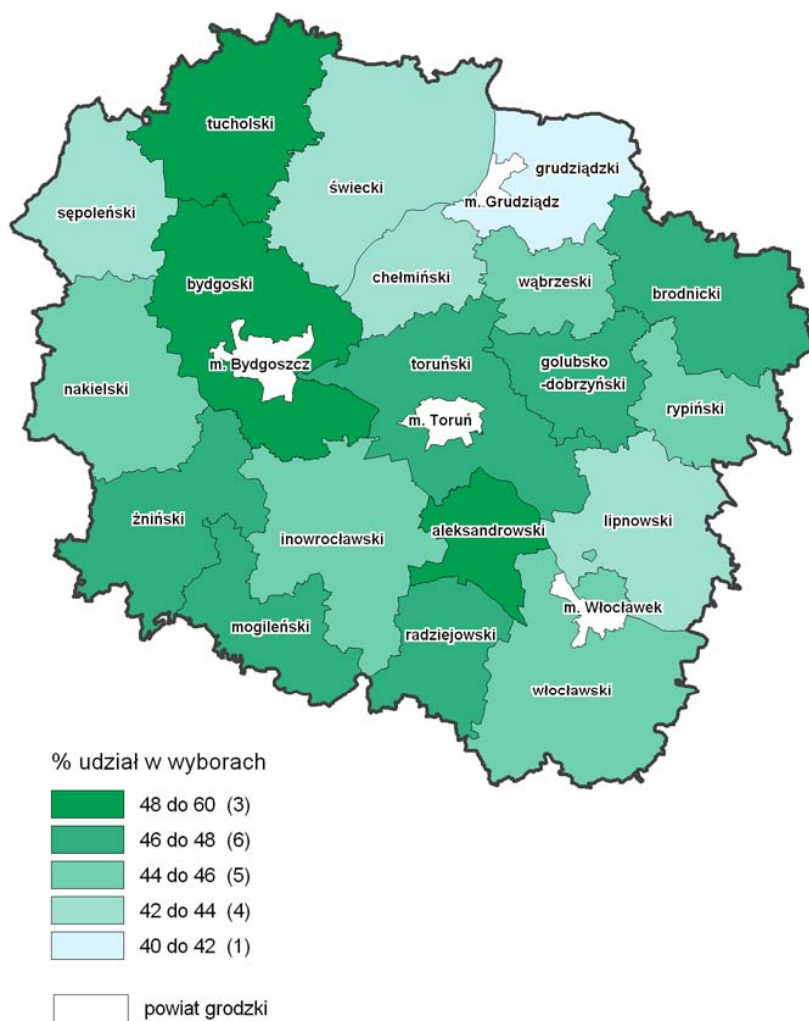
Średnia frekwencja w ostatnich wyborach

Aby odzwierciedlić aktywność społeczną w województwie przeanalizowano również frekwencję społeczeństwa w ostatnich wyborach: prezydenckich, samorządowych (z 2010 r.) i do Sejmu (z 2011 r.). Największy udział osób w ostatnich wyborach tj. 49,15% zauważalny jest w powiecie tucholskim. Natomiast najmniej mieszkańców oddało głosy w powiecie grudziądzkim, tj. 41,51%. Różnica wartości pomiędzy najwyższym, a najniższym wskaźnikiem w tych powiatach wynosi 7,64 punktów procentowych. Ogólna liczba oddanych głosów we wszystkich wyborach jest na porównywalnym poziomie.

Poddając analizie frekwencję w poszczególnych głosowaniach, największy udział mieszkańców w wyborach prezydenckich został odnotowany w powiecie tucholskim - 52,17%, natomiast najniższą frekwencję stwierdzono w powiecie grudziądzkim tj. 43,53%. Podczas wyborów do Sejmu największą aktywność wyborczą odnotowano w powiecie bydgoskim - 47,4%, a najmniej mieszkańców oddało głos w powiecie włocławskim - 35,01%. W wyborach samorządowych najwyższą frekwencją charakteryzuje się powiat golubsko-dobrzyński - 58,2%, z kolei najniższą powiat inowrocławski - 41,62%. Do powiatów o najwyższej frekwencji wyborczej (wynik uśredniony z 3 wyborów) należą powiaty: tucholski, aleksandrowski, bydgoski i golubsko-dobrzyński. Inaczej jest w powiatach: grudziądzkim, chełmińskim, sępoleńskim i lipnowskim, gdzie aktywność wyborcza mieszkańców jest najniższa.

Analizie poddano również aktywność wyborczą mieszkańców miast: Bydgoszczy, Torunia, Grudziądza i Włocławka. Porównywalny poziom dotyczący frekwencji społeczeństwa w wyborach prezydenckich, samorządowych i do Sejmu charakteryzuje miasta Bydgoszcz (48,28%), Włocławek (48,17%) i Inowrocław (48,54%). Wyborcy z Torunia stanowili 47,6% ogółu społeczeństwa, natomiast w Grudziądzu zagłosowało 46,35% uprawnionych.

Na podstawie takich wartości liczbowych można odnotować, że większy odsetek mieszkańców miast: Torunia, Włocławka, Grudziądza i Inowrocławia oddało głos w wyborach, aniżeli w otaczających je powiatach ziemskich. Jedynie w powiecie bydgoskim zagłosowało więcej wyborców niż w mieście Bydgoszczy, jednakże jest to niewielka różnica.

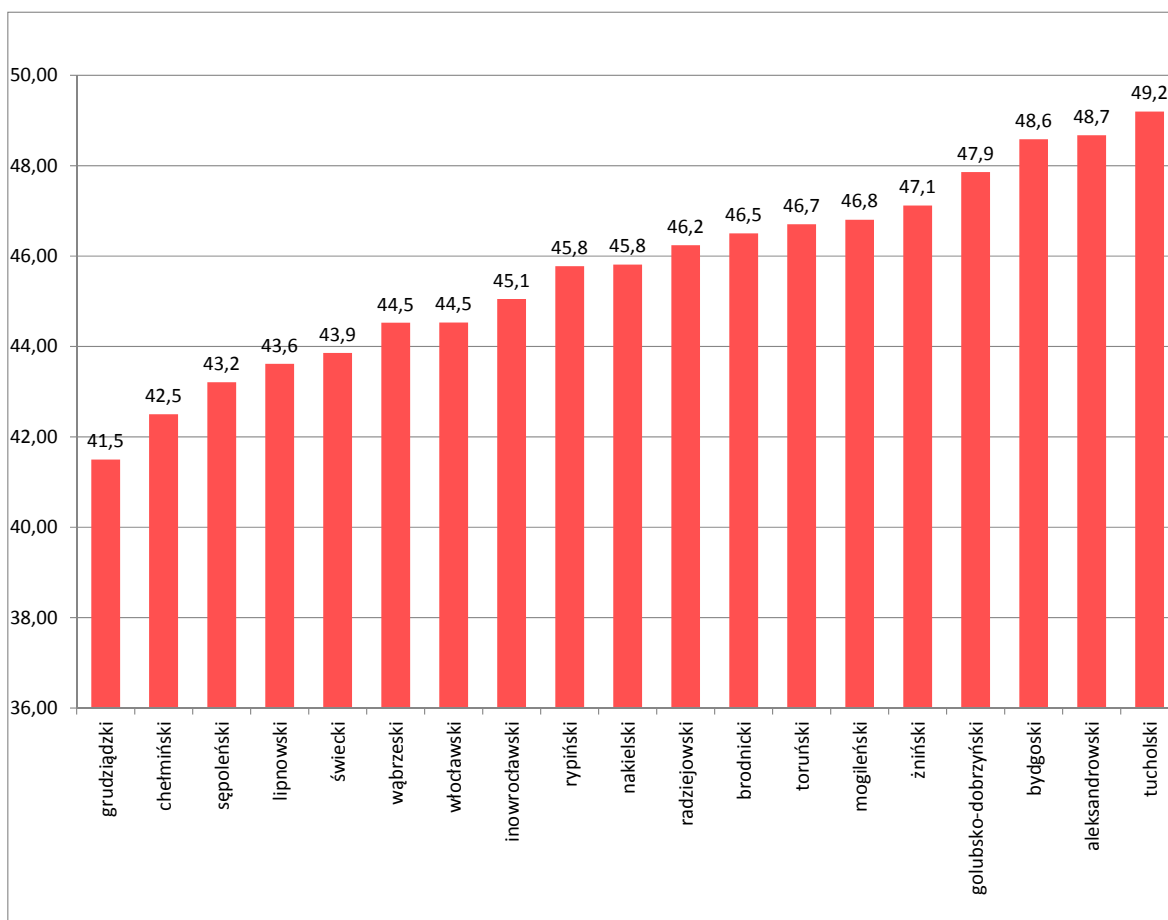

Rysunek 29. Średnia frekwencja w ostatnich wyborach prezydenckich, samorządowych i do Sejmu

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Podsumowując, korzystniejszy wynik związany z frekwencją w ostatnich wyborach prezydenckich, samorządowych i na Sejm jest nieznacznie bardziej zauważalny w zachodniej części województwa. Aczkolwiek pozostała część województwa reprezentuje podobny poziom badanej cechy.

Aktywność społeczną powiatów na podstawie badanych cech można scharakteryzować jako zróżnicowaną. Analizując dane dotyczące organizacji pozarządowych odnotowano wiele powiatów z wysoką liczbą takich instytucji, co świadczy o znacznym zaangażowaniu w sprawy społeczne. Badając wyniki odnoszące się do frekwencji wyborców w powiatach, można je uznać za dość korzystne w skali kraju. Jednakże zauważalne niższe wskaźniki omawianych cech we wschodniej części województwa (z wyjątkiem powiatu brodnickiego), spowodowane mogą być niższym rozwojem społeczno-gospodarczym tej części regionu.

Rysunek 30. Średnia frekwencja w wyborach prezydenckich, samorządowych i do Sejmu

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

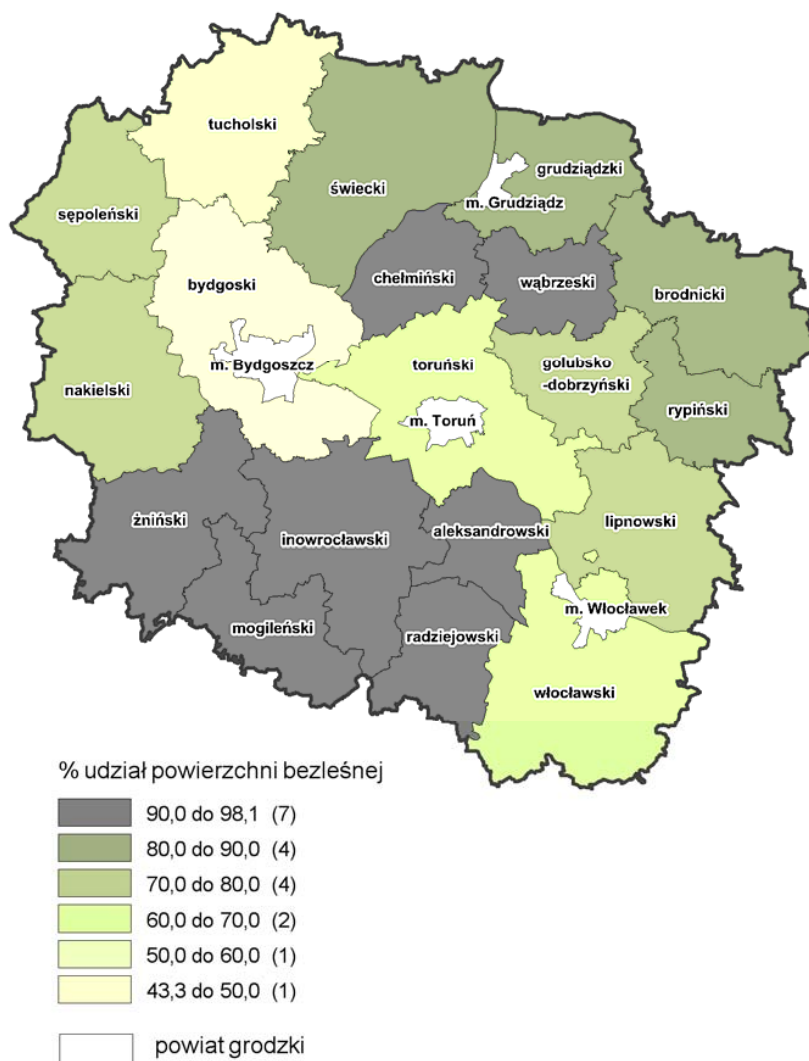
Zaangażowanie społeczne danego powiatu zależy od wykazania stopnia rozwoju cech społeczeństwa obywatelskiego i jego kapitału ludzkiego. Aktywne społeczeństwo chce osiągnąć wyznaczone cele na rzecz regionu, np. poprzez tworzenie organizacji pozarządowych. Do takich powiatów, gdzie społeczeństwa angażują się znacznie bardziej w sprawy lokalne zalicza się: powiat tucholski, bydgoski czy aleksandrowski. Oznaczać to może, iż mieszkańcy chcą czynnie uczestniczyć w różnego rodzaju działalnościach służących poprawie warunków rozwojowych powiatu. Ponadto należy pamiętać, że powstawanie organizacji pozarządowych to również nowe miejsca pracy i wytwarzane usługi (np. zdrowotne, edukacyjne), co w konsekwencji może mieć wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy regionu.

Dostępność do usług ponadlokalnych

Punktem wyjścia do oceny dostępności usług ponadlokalnych jest odległość od ośrodka powiatowego z poszczególnych miejscowości powiatu. Do kompleksowej oceny dostępności należałoby uwzględnić więcej aspektów (sieć drogową, dostępność cyfrową, jakość usług, stan infrastruktury technicznej, strukturę osadniczą itd.), jednak prosta ocena dostępności przestrzennej może stanowić podstawę tego typu analiz. Omawiany aspekt będzie nabierał coraz większego znaczenia w kontekście przyspie-

szających procesów depopulacji w skali lokalnej i subregionalnej, których społeczne i gospodarcze konsekwencje będą odczuwane zarówno na poziomie powiatów ziemskich, jak i największych miast.

Do podstawowej oceny dostępności do usług ponadlokalnych przyjęto udział powierzchni bezleśnych (czyli istniejących lub potencjalnych terenów mieszkaniowych, produkcyjno-usługowych itd.), położonych w promieniu 15 km od centrum miasta powiatowego. Przyjęto zatem, że dystans do 15 km zapewnia najlepsze skomunikowanie z miastem powiatowym.

Rysunek 31. Udział powierzchni bezleśnej położonej w promieniu 15 km od centrum miasta powiatowego

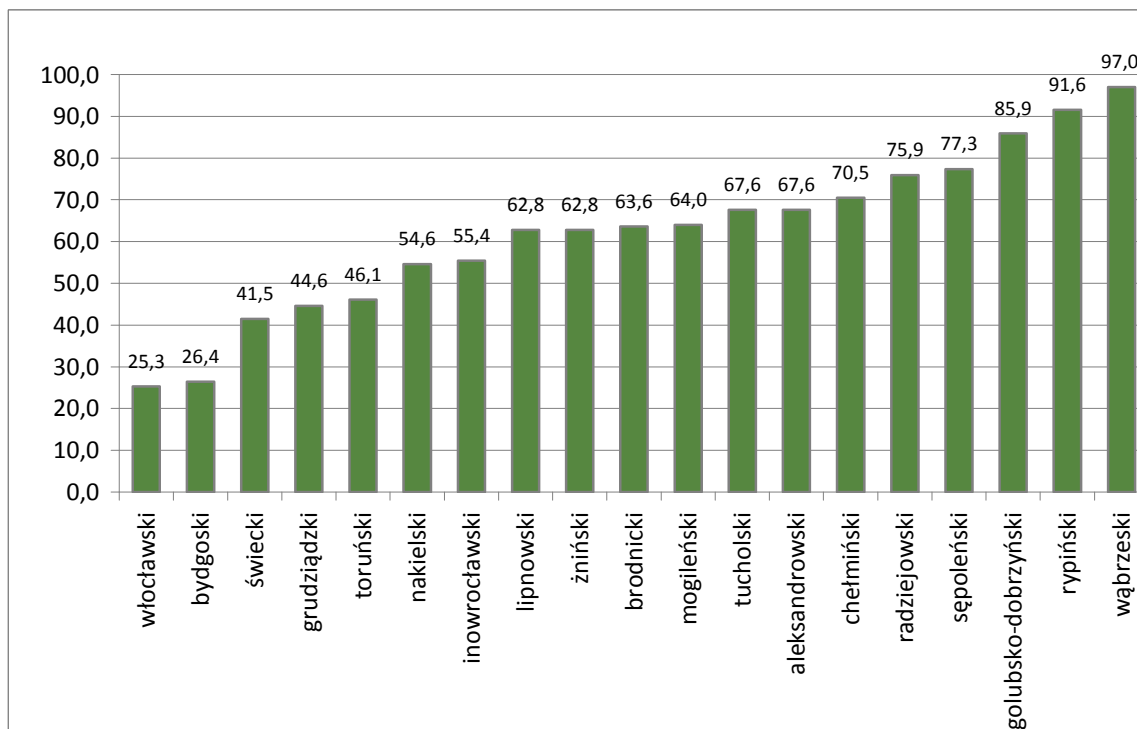
Źródło: Analizy własne

Z analizy powyższego wskaźnika wynika wyraźny podział województwa na obszary o bardzo dobrym lub dobrym potencjale dostępności do usług ponadlokalnych oraz obszary, gdzie zapewnienie dobrej dostępności jest lub może być utrudnione. Wartości w/w wskaźnika w poszczególnych powiatach zawierają się w przedziale od 43,3% do 98,1% czyli wykazują bardzo duże zróżnicowanie.

Obszary, gdzie występuje największy wskaźnik udziału powierzchni bezleśnej (powyżej 90%) w promieniu 15 km od centrum miasta powiatowego, rozlokowane są w południowej części województwa oraz w powiatach: chełmińskim i wąbrzeskim. Trzeba jednak podkreślić, że według powyż-

szego wskaźnika, większość powiatów ziemskich (dla 15 powiatów wskaźnik przekroczył 70%) cechuje się korzystnym potencjałem w zakresie dostępności. Najwyższe wartości wskaźnika w uprzywilejowanej sytuacji stawiają powiaty o małej powierzchni i niskim wskaźniku wynikającym z dobrze rozwiniętej gospodarki rolnej (m.in. wąbrzeski, radziejowski, chełmiński). W dobrej sytuacji jest również powiat inowrocławski, również częściowo o charakterze rolniczym, gdzie miasto Inowrocław jest położone centralnie. W najmniej korzystnej sytuacji są powiaty ziemskie otaczające największe miasta: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek oraz powiat tucholski, które charakteryzują się m.in. dużą powierzchnią własną, dużą powierzchnią lasów i obszarów chronionych. W tym kontekście w najbardziej niekorzystnej sytuacji znajduje się powiat bydgoski. Jednak w przypadku powiatów ziemskich, otaczających powiaty grodzkie, wskaźnik ten nie determinuje oceny dostępności usług ponadlokalnych w takim samym stopniu jak powiatów o charakterze typowo wiejskim. Wynika to z silnego oddziaływania społecznego i gospodarczego największych miast, gdzie poziom i skala usług ponadlokalnych są relatywnie bardzo wysokie.

Jak już wspomniano duże znaczenie ma wielkość powiatu oraz położenie jego centralnego ośrodka. Powiaty o największej powierzchni oraz o przygranicznym położeniu miasta powiatowego są zagrożone częściowo zjawiskiem peryferyjności (obszary, gdzie występuje utrudniony dostęp do usług ponadlokalnych). Wskazuje na to analiza procentowa udziału obszarów bezleśnych, w promieniu 15 km od centrum ośrodka powiatowego w powierzchni bezleśnej powiatu ogółem. W tym przypadku występują jeszcze większe zróżnicowania, które zawierają się w przedziale od 25,3% do 97,0%. Zagrożenie peryferyjnością dotyczy w największym stopniu części powiatów: włocławskiego i świeckiego. W powiecie nakielskim, powierzchnia terenów bezleśnych w promieniu 15 km od centrum ośrodka powiatowego, nieznacznie przekracza 50% terenów bezleśnych ogółem, co powoduje, że części tego powiatu również mogą być zagrożone zjawiskiem peryferyjności.

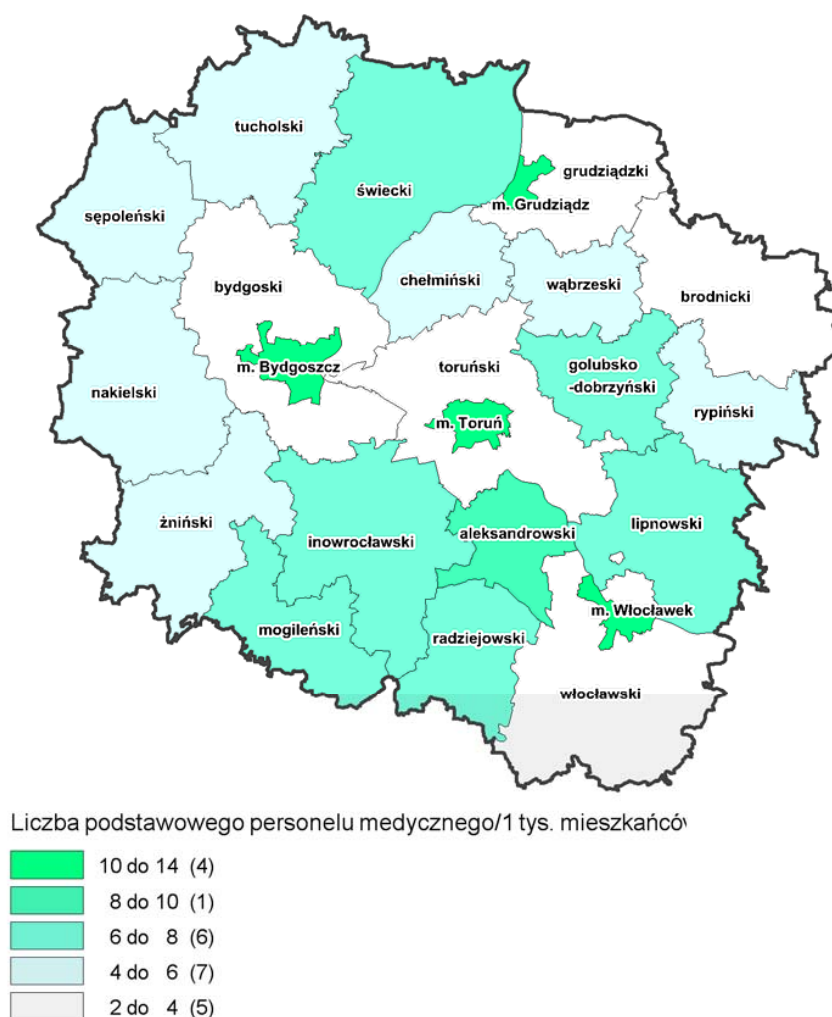
Rysunek 32. Udział powierzchni bezleśnej położonej w promieniu 15 km od centrum miasta powiatowego w powierzchni bezleśnej powiatu ogółem

Źródło: Analizy własne

Dostępność do usług medycznych

Dostęp mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego do lekarzy i podstawowego personelu medycznego jest bardzo zróżnicowany i zależy w głównej mierze od rozmieszczenia szpitali, których potencjał z kolei jest uzależniony m.in. od zaludnienia poszczególnych miast i powiatów. Równie ważnym aspektem są funkcjonujące jednostki specjalistyczne i kliniczne, zlokalizowane w największych miastach (przede wszystkim w Bydgoszczy) o skali ponadregionalnej i krajowej, a także placówki lecznictwa uzdrowiskowego.

Odzwierciedleniem powyższego są wyniki analizy wskaźnika liczby podstawowego personelu medycznego na 1000 mieszkańców (lekarze, lekarze dentyści, pielęgniarki i położne), który w 2010 roku dla województwa wynosił 7,8 i wahał się od 1,5 do 13,9 w poszczególnych powiatach.

Rysunek 33. Podstawowy personel medyczny w 2010 roku

Źródło: Analizy własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

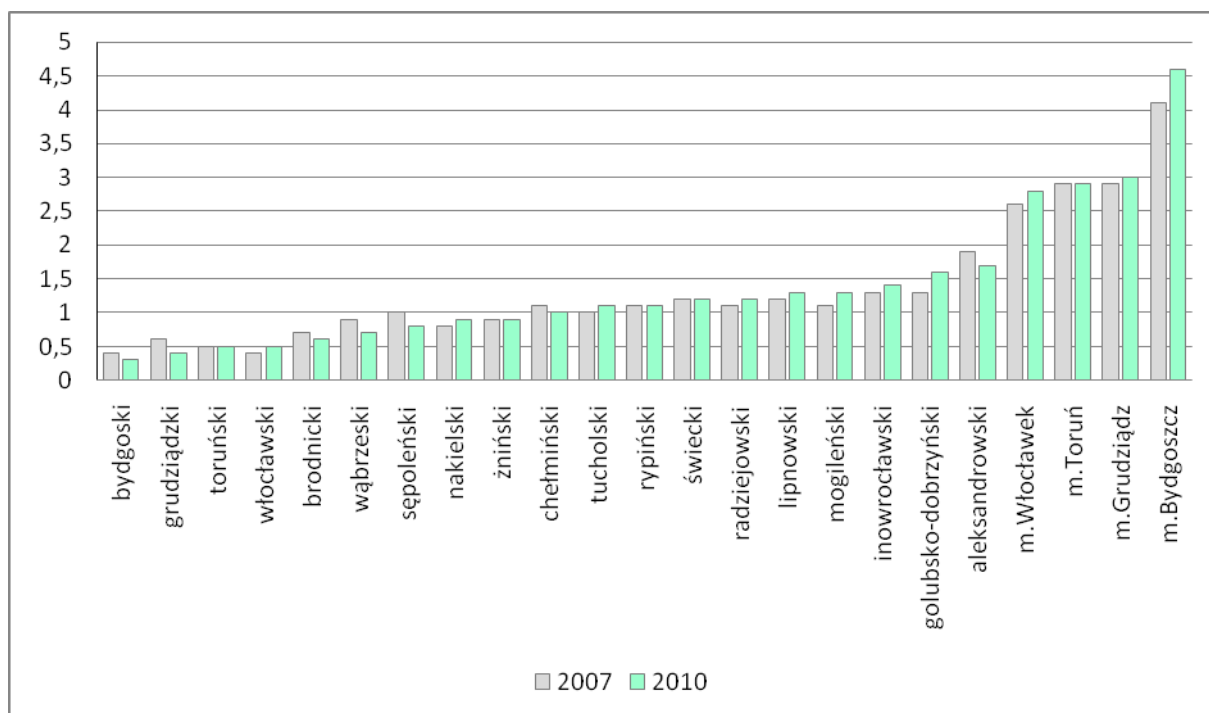
Dla powiatów grodzkich liczba podstawowego personelu medycznego na 1000 mieszkańców (mk) wynosiła 11,9 natomiast dla ziemskich 4,7. Wyższy od średniej wojewódzkiej wskaźnik wystąpił we wszystkich powiatach grodzkich oraz w powiecie aleksandrowskim. Najmniejszymi wartościami

wskaźnika cechują się powiaty otaczające największe miasta. Wynika to z koncentracji usług medycznych w Bydgoszczy, Toruniu, Włocławku i Grudziądzu oraz z braku szpitali i przychodni specjalistycznych w powiatach podmiejskich. Największą liczbą lekarzy i personelu medycznego na 1000 mk charakteryzują się powiaty grodzkie. Konsekwencją tej koncentracji są duże zróżnicowania w skali całego województwa. Różnica między średnią liczbą podstawowego personelu medycznego na 1000 mk pomiędzy Bydgoszczą a powiatem bydgoskim jest czternastokrotna. Średnio, dla powiatów grodzkich i otaczających je ziemskich, różnica ta wynosi 6 : 1. Jeszcze większa różnica dotyczy liczby samych lekarzy i wynosi 15 : 1 dla samej Bydgoszczy i 8 : 1 średnio dla powiatów grodzkich i otaczających je ziemskich.

W pozostałej części województwa zróżnicowania są nieco mniejsze. Liczba lekarzy i personelu medycznego odzwierciedla w dużym stopniu wielkość obsługiwanego obszaru lub wynika ze specjalizacji funkcjonujących tam jednostek o zasięgu wojewódzkim (np. Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Świeciu). Na tle pozostałych powiatów ziemskich wyróżnia się powiat aleksandrowski, gdzie stosunkowo duże wartości obu wskaźników (zarówno lekarzy jak i personelu medycznego) wynikają z funkcjonowania uzdrowiska w Ciechocinku. W nieco mniejszej skali ma to zapewne wpływ na wartość wskaźnika w powiecie inowrocławskim (uzdrowisko Inowrocław).

Analiza zmian liczby lekarzy na 1000 mk w latach 2007-2010 (dostępne dane GUS) wskazuje, że zróżnicowanie pomiędzy miastami, a otaczającymi je powiatami ziemskimi pogłębia się. W Bydgoszczy wartość wskaźnika wzrosła o 12% natomiast w powiecie bydgoskim spadła o ok. 5%. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku pozostałych powiatów grodzkich, z wyjątkiem Włocławka, gdzie w powiecie włocławskim wartość wskaźnika wzrosła w analizowanym okresie o ok. 21%. Liczba lekarzy na 1000 mk w latach 2007-2010 zmniejszyła się w dziewięciu powiatach. W największym stopniu dotyczyło to powiatów grudziądzkiego, wąbrzeskiego i sępoleńskiego gdzie liczba lekarzy na 1000 mk zmniejszyła się odpowiednio o 40%, 23% i 13%. W pozostałych 14 powiatach (w tym wszystkich grodzkich) analizowany wskaźnik wzrósł, najbardziej w powiatach: golubsko-dobrzyńskim, włocławskim, mogileńskim, m. Bydgoszcz i radziejowskim (od 24% do 12%).

Trudno wskazać na ewentualne problemy i determinanty związane z powyżej przedstawionym zróżnicowaniem. Być może zaistnieje potrzeba lokalizacji ośrodków medycznych (zorientowanych na obsługę ludności starszej) na obszarach otaczających większe miasta, co będzie wynikało z depopulacji miast i rozwoju stref podmiejskich. Dotyczyłoby to w pierwszej kolejności powiatu bydgoskiego, gdzie obecne zróżnicowania w liczbie lekarzy i podstawowego personelu medycznego na 1000 mk, wobec Bydgoszczy są największe w regionie i ulegają dalszemu pogłębieniu. W przypadku obszarów podmiejskich, zamieszkiwanych przez ludność o stosunkowo wysokich dochodach (dotyczy to zwłaszcza Bydgoszczy), duże znaczenie może mieć sieć placówek prywatnych, do których lekarze dojeżdżają np. z pobliskich miast, stąd w takich przypadkach rzeczywista skala zróżnicowań i potencjalnych problemów może być mniejsza, niż wynika to z analizy podstawowych danych statystycznych.

Rysunek 34. Liczba lekarzy w latach 2007-2010

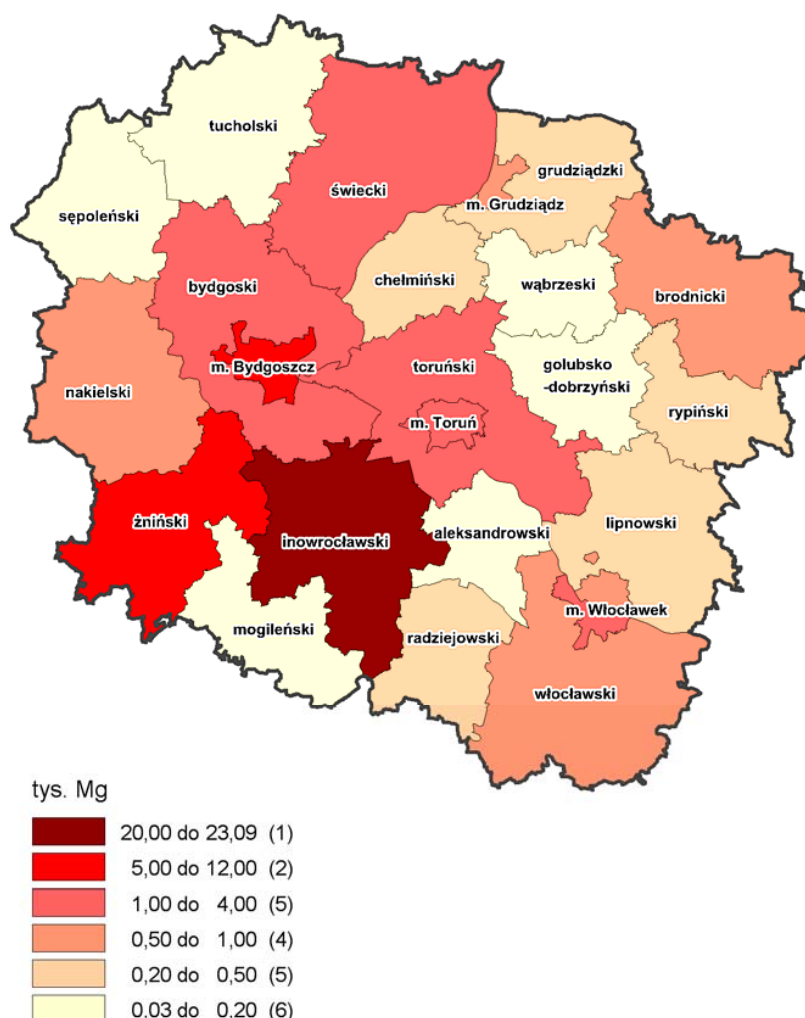
Źródło: Analiza własna na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Stan środowiska

Podstawowym elementem warunkującym stan środowiska pod względem jakości powietrza atmosferycznego jest emisja zanieczyszczeń. W 2010 r. łączna emisja (pyłów i gazów) w województwie wynosiła 58, 285 tys Mg.

Analiza przestrzenna wielkości emisji zanieczyszczeń na terenie województwa wskazuje, iż występuje tu nierównomierny, o dużym zróżnicowaniu rozkład emisji zanieczyszczeń w układzie powiatów.

Udział powiatów ziemskich w łącznej emisji zanieczyszczeń województwa w 2010 roku wyniósł ok. 67% (1152 źródeł emisji), przy czym największym udziałem wykazał się powiat inowrocławski (58,67% emisji powiatów ziemskich, 23,09 Mg). Wynika to z lokalizacji na jego terenie dużych, wysokoemisyjnych zakładów produkcyjnych. Grupę o znacznie niższym udziale emisji w skali województwa reprezentują powiaty: świecki (10,1%, 3,95 Mg), bydgoski (3,5%, 1,39 Mg), toruński (3,4%, 1,33 Mg), nakielski (2,1%, 0,83 Mg). Grupę o bardzo niskim udziale emisji reprezentują powiaty: golubsko-dobrzyński (0,2%, 0,09 Mg), mogileński (0,2%, 0,03 Mg), sępoleński (0,1%, 0,03 Mg), tucholski (0,2%, 0,03 Mg) i wąbrzeski (0,2%, 0,03 Mg). Wśród powiatów grodzkich największą łączną emisją zanieczyszczeń charakteryzuje się miasto Bydgoszcz (63,09% emisji powiatów grodzkich, 11,94 Mg), zdecydowanie mniejszą Włocławek (20,42%, 3,86 Mg), Toruń (12,3%, 2,32 Mg), Grudziądz (4,19%, 0,8 Mg).

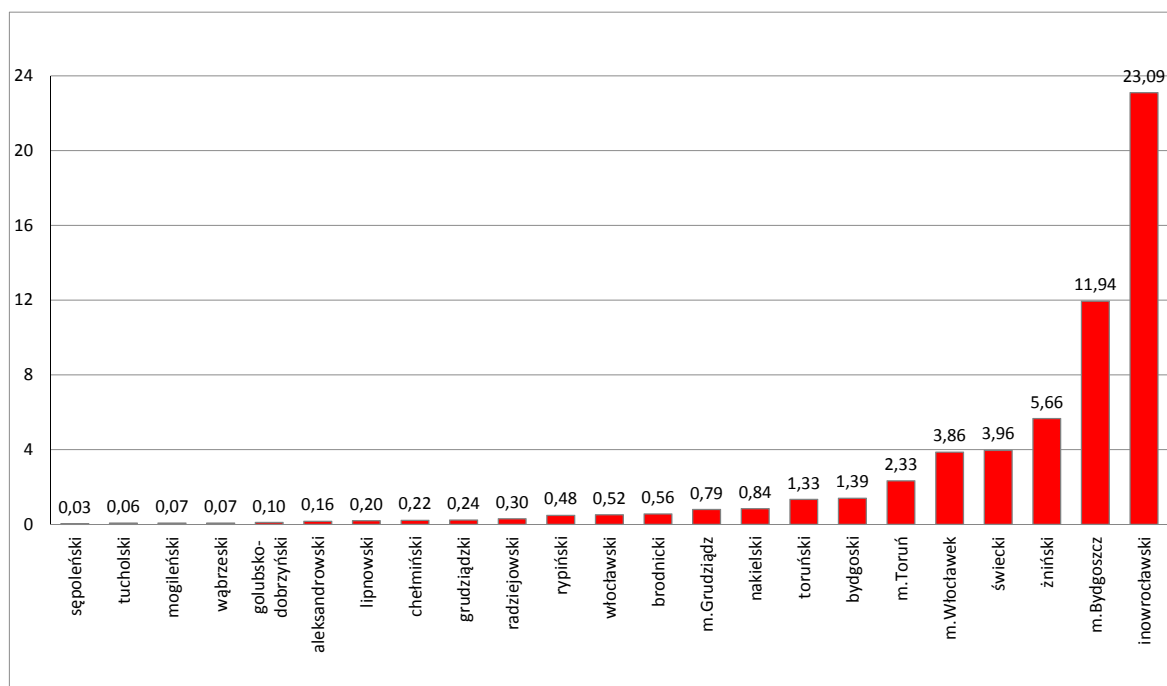

Rysunek 35. Emisja zanieczyszczeń ze źródeł ponoszących opłaty za korzystanie ze środowiska w 2010 roku

Źródło: WIOŚ w Bydgoszczy

Analiza poziomej emisji całkowitej w województwie, od roku 2001 do roku 2010, wskazuje ciągłą tendencję spadkową, niezależną od ilości ewidencjonowanych źródeł emisji zanieczyszczeń. Tendencja ta wynika z modernizacji istniejących urządzeń, instalacji nowych wysokosprawnych urządzeń oczyszczających, a także likwidacji zakładów przemysłowych. Zauważalny jest trend polegający na spadku udziału emisji zanieczyszczeń pochodzącej ze źródeł zlokalizowanych na terenie powiatów grodzkich, wzrasta natomiast udział emisji zanieczyszczeń, pochodzącej ze źródeł zlokalizowanych na terenie powiatów ziemskich.

Należy zauważyć, że jakość powietrza jest tylko jednym z mierników środowiska, jednak analiza już tylko tego jednego wskaźnika, wskazuje na silne zróżnicowanie jakości środowiska na obszarze województwa. Przy czym niekorzystny wskaźnik jakości środowiska jednego elementu, może wpływać na pogorszenie się wskaźników innych elementów środowiska. Dlatego najczęściej powiaty o najkorzystniejszym stanie środowiska w zakresie wszystkich elementów wykazują dobry stan, a powiaty o najgorszym w zakresie wszystkich elementów wykazują stan z

Rysunek 36. Emisja zanieczyszczeń ze źródeł ponoszących opłaty za korzystanie ze środowiska w 2010 roku

Źródło: WIOŚ w Bydgoszczy

Podsumowanie

Analiza podstawowych wskaźników mówiących o predyspozycjach oraz o stanie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych powiatów województwa kujawsko-pomorskiego, wykazała istnienie dużych zróżnicowań wewnątrzregionalnych i rysującego się podziału na obszary centralne i zagrożone marginalizacją. Biorąc bowiem pod uwagę ogólną sytuację wszystkich powiatów województwa (grodzkie i ziemskie), koncentracja pozytywnych cech ekonomicznych i społecznych ma miejsce przede wszystkim w stolicach województwa: Bydgoszczy i w Toruniu oraz powiatach je otaczających. Przeciętnie na tle województwa prezentuje się większość powiatów centralnych, natomiast stosunkowo najslabiej rozwinięta jest wschodnia część regionu (powiat rypiński, lipnowski, włocławski). Obok powiatów ziemskich: bydgoskiego i toruńskiego, najlepszymi cechami społeczno-gospodarczymi charakteryzuje się południowa część województwa (powiaty: inowrocławski, żniński, mogileński) oraz północna (powiat świecki).

Rysunek 37 Syntetyczny wskaźnik rozwoju (Perkala)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS Bank Danych Lokalnych

Oceny zróżnicowań stanu oraz predyspozycji rozwoju poszczególnych powiatów dokonano za pomocą wskaźnika Perkala. Wskaźnik został obliczony na podstawie kilkunastu wskaźników częściowych opisujących wiele różnorodnych dziedzin i sfer: społeczną, w tym aktywność społeczną, dostępności do usług, dostępności transportowej, gospodarczą, w tym rolnictwo, infrastruktury technicznej, demograficzną. Wskaźniki te opisują zarówno trwałe uwarunkowania rozwoju, które determinują określony charakter powiatów, jak i cechy zmienne – świadczące o aktualnym stanie rozwoju, czyli stopniu wykorzystania tych predyspozycji. Podkreślić należy, że mnogość użytych cech stanowi zarówno zaletę (gdyż umożliwia najbardziej syntetyczną ocenę), jak i wadę zastosowanej metody (trudno bowiem wartościować czy niedorozwój niektórych aspektów może być rekompensowany przez ponadprzeciętny stan rozwoju pozostałych). Niemniej jednak, będąc świadomym powyższych słabości uznano, że syntetyczne ujęcie może być podstawą do dalszych – bardziej szczegółowych – analiz.

Syntetyczny wskaźnik Perkala, pozwala wyróżnić cztery typy powiatów ziemskich:

1. Powiaty o najkorzystniejszych predyspozycjach i stanie rozwoju, wykazujące zdecydowanie cechy pozytywne w każdej ze sfer (bydgoski, toruński, inowrocławski). Przy czym

- wyróżnia się tutaj powiat bydgoski, który charakteryzuje się najlepszymi warunkami rozwoju osiągając najwyższą wartość wskaźnika +0,47, powiat inowrocławski +0,29, toruński +0,41.
2. Powiaty o umiarkowanie korzystnych predyspozycjach i stanie rozwoju, wykazujące zdecydowanie cechy neutralne, jednak z dużym udziałem cech pozytywnych osiągające wartość wskaźnika w granicach od +0,25 do +0,02 (żniński, mogileński, aleksandrowski, brodnicki, golubsko-dobrzyński).
 3. Powiaty o umiarkowanie niekorzystnych predyspozycjach i stanie rozwoju wykazujące zdecydowanie cechy neutralne, jednak ze znacznym udziałem cech negatywnych osiągające wartość wskaźnika w granicach od -0,01 do -0,21 (tucholski, świecki, chełmiński, wąbrzeski, radziejowski, nakielski).
 4. Powiaty o bardzo niekorzystnych predyspozycjach i stanie rozwoju wykazujące zdecydowanie cechy negatywne osiągające wartość wskaźnika w granicach od -0,22 do -0,47 (rypiński, grudziądzki, włocławski, lipnowski, sępoleński), przy czym najniższym wskaźnikiem odznacza się powiat lipnowski -0,47.

Należy zaznaczyć, że powyższa ocena stanowi jedynie materiał będący rezultatem wstępnym i winna stać się punktem wyjścia do dalszych badań o głębszym i szerszym zasięgu.

Przeprowadzona analiza zróżnicowania wewnętrznego województwa kujawsko-pomorskiego pozwala stwierdzić również, że różnice w predyspozycjach i stanie rozwoju, a więc i pośrednio w warunkach życia mieszkańców zaznaczają się przede wszystkim pomiędzy centralną a pozostałą częścią województwa. Bydgoszcz, Toruń oraz podmiejskie powiaty ziemskie bydgoski i toruński, tworzą aglomerację reprezentującą najwyższy poziom rozwoju, co potwierdzają korzystne lub bardzo korzystne wartości większości wskaźników, w tym zwłaszcza dotyczących stanu rozwoju gospodarczego. Niestety Włocławek i Grudziądz prezentują obecnie zbyt mały potencjał, by generować podobne pozytywne oddziaływania na obszary podmiejskie – a powiaty sąsiadujące z tymi miastami wykazują najniższe wartości wskaźnika.

Wśród pozostałych powiatów ziemskich zróżnicowania nie wykazują istotnych zależności przestrzennych. W wielu przypadkach decydujące znaczenie dla końcowej klasyfikacji mają uwarunkowania trwałe (powiązane z liczbą mieszkańców, powierzchnią powiatów, czy strukturą użytkowania przestrzeni) w innych - aktualny stan rozwoju aspektów zmiennych. Te ostatnie cechy będą powodować coroczną zmienność wartości wskaźnika.

Reasumując, województwo kujawsko-pomorskie jest wewnętrznie zróżnicowane pod względem predyspozycji i stanu rozwoju. Stopień zróżnicowania w poszczególnych sferach życia i poszczególnych powiatach jest różny, może jednak stanowić zagrożenie dla podnoszenia konkurencyjności całego województwa oraz być barierą rozwoju gospodarki regionu. Słabiej rozwinięte obszary województwa wymagają intensywniejszych działań wspomagających rozwój niż obszary dobrze rozwinięte. Dla tych obszarów należy wskazać specyficzne kierunki działań, które pozwoliłyby konkurować tym obszarom z bardziej rozwiniętymi terenami województwa. Szczególnie dotyczy to terenów wiejskich, gdzie winny zostać podjęte działania mające na celu wielofunkcyjny rozwój wsi, unowocześnienie gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego z udziałem nowoczesnych technologii i innowacji organizacyjnych. Podniesienie poziomu rozwoju obszarów dotychczas słabiej rozwiniętych, winno stać się jednym z czynników wspomagających wzrost poziomu gospodarczego województwa. Należy podkreślić, iż powiaty wykazujące zdecydowanie cechy negatywne, powinny być poddane odrębnemu szczegółowemu i ukierunkowanemu monitoringowi, który pozwoli na prowadzenie optymalnych działań naprawczych.